

Д. В. Ласкавий

**АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ
ІСТОРИЧНОЇ НАУКИ**

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ,
МОЛОДІ ТА СПОРТУ УКРАЇНИ
ДЕРЖАВНИЙ ЗАКЛАД
«ЛУГАНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ТАРАСА ШЕВЧЕНКА»**

**Інститут історії, міжнародних відносин
і соціально-політичних наук**

Д. В. Ласкавий

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ІСТОРИЧНОЇ НАУКИ

*Методичні рекомендації
для магістрантів спеціальності «Історія»*

**Луганськ
ДЗ «ЛНУ імені Тараса Шевченка»
2013**

УДК 930 (076)

ББК 63р3

Л-26

Рецензенти:

- Бурьян М. С.** – доктор історичних наук, професор, завідувач кафедри всевітньої історії та міжнародних відносин ДЗ «Луганський національний університет імені Тараса Шевченка».
- Жевакіна Н. В.** – кандидат педагогічних наук, доцент, заступник директора Інституту історії, міжнародних відносин і соціально-політичних наук ДЗ «Луганський національний університет імені Тараса Шевченка».
- Набока О. В.** – кандидат історичних наук, доцент, доцент кафедри всевітньої історії та міжнародних відносин ДЗ «Луганський національний університет імені Тараса Шевченка».

Ласкавий Д. В.

Л-26

Актуальні проблеми історичної науки : метод. рек. для маг. спец. «Історія» / Дмитро Васильович Ласкавий ; Держ. закл. «Луган. нац. ун-т імені Тараса Шевченка». – Луганськ : Вид-во ДЗ «ЛНУ імені Тараса Шевченка», 2013. – 64 с.

У запропонованому виданні представлені методичні рекомендації до засвоєння курсу «Актуальні проблеми історичної науки» містять навчальну програму, плани семінарських занять, науково-теоретичні завдання, питання до модульного контролю, тестові завдання, питання до самоконтролю, глосарій історичних термінів і понять, теми рефератів і літературу.

Рекомендовано для магістрантів Інституту історії, міжнародних відносин і соціально-політичних наук спеціальності «Історія».

УДК 930 (076)

ББК 63р3

*Рекомендовано до друку Навчально-методичною радою
Луганського національного університету імені Тараса Шевченка
(протокол № 9 від 03 квітня 2013 року)*

© Ласкавий Д. В., 2013

© ДЗ «ЛНУ імені Тараса Шевченка», 2013

ЗМІСТ

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА	4
ПРОГРАМА КУРСУ	7
МОДУЛЬ I	11
Змістовий модуль 1. Основні концептуально-методологічні підходи та джерельно-історіографічна база вивчення актуальних проблем історичної науки.	11
Семинар 1. Новітні концепції до вивчення історії	11
Семинар 2. Новітні студії антикознавства та медієвістики	15
МОДУЛЬ II	20
Змістовий модуль 2. Головні напрями історичних студій і основні дослідницькі дихотомії	20
Семинар 1. Новістика: здобутки та актуальні проблеми	20
Семинар 2. Актуальні проблеми міжнародних відносин	23
МОДУЛЬ III	28
Змістовий модуль 3. Слов'янознавство, україністика та актуальні проблеми історичної науки в Україні.	28
Семинар 1. Актуальні проблеми всесвітньої історії	28
Теми рефератів.	31
Питання до модульних контрольних робіт	34
Тестові завдання	37
Питання для підсумкового контролю знань.	44
ЛІТЕРАТУРА	47

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

Історія як гуманітарна наука навіть у найширшому понятті набагато більше, ніж галузь людських знань про діяльність людини в минулому, її світосприйняття, соціальні зв'язки та рівні організації суспільств у різні історичні епохи. Історія – це унікальне знання про своє минуле, без якого немає майбутнього. Історія передається від покоління до покоління, збагачується та збільшується з кожною миттю, годиною, днем, роком людського буття і без її вивчення шляхом встановлення передумов, причин і послідовності тих чи інших подій, закономірності історичних процесів, об'єктивності давно відомих і щойно відкритих фактів неможливо зробити висновки про причини тих чи інших подій, що визначають сьогодення та впливатимуть на майбутнє людства в цілому та кожної людини окремо.

Метою викладання курсу «Актуальні проблеми історичної науки» є сформувати систему знань про актуальні проблеми історичної науки. Основними завданнями вивчення дисципліни «Актуальні проблеми історичної науки» є навчити студентів належним чином обґрунтовувати обрану ними проблематику; показати як раціонально обирати підходи та принципи для всебічного та неупередженого вивчення актуального питання; познайомити з основними актуальними проблемами вітчизняної та закордонної історичної науки; розкрити особливості наукових досліджень за напрямками (антикознавство, медієвістика тощо); навчити вмінню актуалізації проблематики, обраної для вивчення.

У результаті вивчення навчальної дисципліни магістрант повинен знати головні терміни і поняття, історичні факти, дати подій; найважливіші проблеми світової та вітчизняної історичної науки; особливості всесвітнього історичного процесу. Після опанування відповідними знаннями магістрант буде вміти актуалізувати проблематику обраної теми дослідження; визначати конкретну наукову проблему з загального поля історичних досліджень; формулювати цілі, завдання, об'єкт і предмет конкретної наукової роботи; аналізувати історичні процеси та явища, що відбувалися в Україні та світі.

Згідно з навчальним планом курсу «Актуальні проблеми історичної науки» магістранти денної та заочної форм навчання спеціальності «Історія» вивчають протягом першого та другого

семестрів.

Основними формами навчальної роботи з курсу «Актуальні проблеми історичної науки» є лекції та семінарські заняття. Форми контролю – написання трьох модульних контрольних робіт, іспит.

Вивчення курсу організовано таким чином: перший семестр 12 лекцій (24 години), протягом яких засобами усного опитування, рецензуванням відповідей, письмового контролю здійснюється моніторинг засвоєння знань магістрантами; другий семестр 16 лекцій (32 години) і 5 семінарських занять (10 годин), що проводяться відповідно до планів і на яких засобами усного комбінованого опитування, вирішення творчих і тестових завдань, складанням глосарію історичних термінів і понять закріплюються і поглиблюються знання. Протягом навчання проводиться 3 контрольні письмові заходи, а також здійснюється контроль над самостійною роботою студентів у вигляді опрацювання історичних джерел і літератури за обраною проблематикою, їх аналіз і реферування, актуалізації кожним магістрантом теми своє магістерської роботи.

Загалом на вивчення курсу «Актуальні проблеми історичної науки» за навчальним планом відводиться 180 годин, з яких 114 годин – самостійна робота магістрантів. Відповідно до структури навчальної дисципліни лекції визначають зміст і спрямованість навчального процесу, в них подається науково-теоретичний виклад курсу «Актуальні проблеми історичної науки». Саме на лекціях закладаються засади необхідних знань для роботи на семінарських заняттях і для самостійної роботи.

На семінарських заняттях магістрантами опановують концептуальні засади визначення та вивчення актуальних проблем світової та вітчизняної історичної науки; уточнюють і поглиблюють отриманні на лекціях і під час самостійної роботи знання з курсу; обговорюють власні думки з розглянутих проблемних питань. Семінарські заняття передбачають практичну роботу над джерелами та історіографією всесвітньої історії та історії України, дискусії з найбільш актуальних питань. Протягом навчання магістранти мають вирішувати тестові завдання, що вміщені в посібнику.

Уся робота магістрантів оцінюється в балах за шкалою ECTS, сума яких складає їх оцінку та рейтинг. При переведенні балів в оцінку за національною системою використовується наступна шкала:

Національна система оцінювання	ECTS	
Відмінно	A	90-100
Добре	B	83-89
	C	75-82
Задовільно	D	63-74
	E	50-62
Незадовільно	FX	21-49
	F	0-20

ПРОГРАМА КУРСУ

1 семестр

Змістовий модуль 1. Основні концептуально-методологічні підходи та джерельно-історіографічна база вивчення актуальних проблем історичної науки.

Тема 1. Предмет, хронологічні та географічні рамки курсу.

Історія як предмет вивчення в рамках навчальної дисципліни. Поняття «актуальна проблема історичної науки». Проблемно-хронологічний аналіз курсу. Географічно-територіальні межі дослідницького вивчення курсу: питання актуалізації конкретної історичної проблеми до певної території.

Тема 2. Періодизація історії: проблеми та сучасні підходи.

Головні проблемні питання сучасної періодизації історії: стародавність, середньовіччя, новий час, новітній час. Зміст поняття «модерна історія». Основні підходи до періодизації історії в різні епохи. Проблема часу в історії. Методика визначення хронологічних меж дослідження.

Тема 3. Термінологічні і методологічні проблеми курсу.

Основні поняття та терміни курсу. Методологія дослідження актуальних проблем історичної науки. Теоретична база історії як гуманітарної науки про минуле людства. Конкретно-історичні та загальнотеоретичні методи досліджень актуальних проблем історичної науки в Україні та закордоном.

Тема 4. Джерела та література, їх класифікація.

Формування джерельної та історіографічної бази з дослідження актуальної проблеми історичної науки. Групи історичних джерел та наукової літератури за походженням і характером роботи: архівні джерела, електронні архівні джерела, мемуарна література, праці учасників і сучасників досліджуваних подій, історичні дослідження та науково-публіцистична література.

Тема 5. Новітні підходи до вивчення історії.

Аналіз теоретико-методологічної бази сучасної історичної науки. Поняття про синкретичність теоретико-методологічної бази сучасної історичної науки. Характеристики основних принципів, підходів, методів історичного дослідження (формаційний, цивілізаційний, світ-системний і стадіальний підходи до вивчення історії; критерій об'єктивності і принцип багатofакторності тощо).

Тема 6. Сучасні історичні концепції.

Поняття «культура» і «цивілізація» в сучасній історичній науці. «Росія і Європа» М.Я Данілевського як основоположна праця про

«європейський» Схід і «азійський» Захід. Концепція «кінця історії» Френсіса Фукуяма. Концепція «зіткнення цивілізацій» Самьюела Хантінгтона. Концепція «осьового часу» Карла Ясперса. Місце України в різних історичних концепціях.

2 семестр

Змістовий модуль 2. Головні напрями історичних студій і основні дослідницькі дихотомії.

Тема 1. Антикознавство.

Історія Стародавнього світу у світлі сучасної історичної науки: Крито-мікенська цивілізація, Древні Греція і Рим, Наукові історичні студії давньогрецьких і давньоримських істориків і філософів. Історична спадщина культур і цивілізацій Стародавнього світу та її актуалізація. Македонське питання в сучасних міжнародних відносинах.

Тема 2. Медієвістика.

Історія Середніх віків у світлі сучасної історичної науки: Західна і Східна Європа в епоху Середньовіччя, автохтонні цивілізації Америки, кроскультурний обмін в епоху Великих географічних відкриттів. Наукові історичні студії середньовічних істориків і філософів. Відродження: специфіка західної культури, класифікація періодів. Гуманізм як ідейна течія та її актуальність для сьогодення.

Тема 3. Новістика.

Історія країн Європи та Америки, Азії та Африки у новий та новітній час. Формування історичних шкіл. «Занепад Європи» Освальда Шпенглера і «Піднесення Заходу» Уільяма Магніла: спільне і відмінне у визначенні минулого і майбутнього західної цивілізації. Концептуалізація підходів до вивчення історії. Теорія та історія міжцивілізаційних взаємостосунків по лінії «Схід – Захід». Національні історичні школи окремих країн та їх представники. Напрями сучасних досліджень країн Європи та Америки, Азії та Африки у новий та новітній час. Сучасна українська новістика та перспективи наукових пошуків.

Тема 4. Сходознавство.

Історія Сходу від древності до сьогодення: концептуальний аспект. Африканістика. Іраністика. Єгиптологія. Китаїстики. Індологія. Арабістика. Тюркологія. Сходознавство окремих країн. Сходознавство в Україні в іменах: А.Ю. Кримський, О.Й. Прицак, В.М. Бейліс. Східні джерела про історію України. Східні джерела про історію Європи. Проблематика сучасних сходознавчих досліджень та їх актуальність.

Тема 5. Дихотомія «старий Захід vs новий Схід».

Феномен орієнталізму в історичній науці. «Орієнталізм» Едварда Саїда: загальна характеристика та конкретно-історичний аналіз. Історія країн Європи та Америки й Азії та Африки як двох історичних полюсів розвитку людства. Виникнення і взаємовплив східних і західних цивілізацій. «Кім» Редьярда Кіплінга і поняття кроскультурності та міжцивілізаційності у дихотомії «Захід – Схід». Модерна історія Заходу та Сходу.

Змістовий модуль 3. Слов'янознавство, україністика та актуальні проблеми історичної науки в Україні.

Тема 1. Слов'янознавство.

Розвиток слов'янознавства: зародження і формування як науки. Створення шкіл слов'янознавства. Славістика. Слов'янознавство в світі. Історія східних, південних і західних слов'ян: концептуальний аспект. Проблеми формування держав у західних і південних слов'ян. Слов'янські народи у складі інших держав: Османська імперія та австрійська імперія. Балканське питання. Формування та розпад Чехословаччини. Формування та розпад Югославії. Проблема незалежності Косово у сучасних міжнародних відносинах.

Тема 2. Іноземні джерела про історію України.

Корпуси нарративних джерел з історії Давньоруської держави. Іноземні писемні джерела про нову і новітню історію України. Російські історичні архіви як джерельні бази з української історії. Американські та британські електронні архівні бази даних як джерельні бази з історії України у ХХ столітті. Закордонна мемуарна література, праці учасників і сучасників досліджуваних подій, історичні дослідження та науково-публіцистична література як джерела та історіографія історії України.

Тема 3. Українські джерела з всесвітньої історії.

Корпус українських нарративних джерел з всесвітньої історії. Документи про зовнішню політику України щодо іноземних країн і регіонів. Мемуарна література українських мандрівників, військових і дипломатів про іноземні країни і регіони. Українські історичні архіви як джерельні бази з всесвітньої історії. Українська мемуарна література, праці учасників і сучасників досліджуваних подій, історичні дослідження та науково-публіцистична література як джерела та історіографія з всесвітньої історії.

Тема 4. Вітчизняна україністика.

Розвиток українознавства: зародження і формування як науки. Сучасне українознавство. Вітчизняна джерельна база українознавчих досліджень. Українознавство у системі національної освіти і виховання України. Інститут історії України НАН України. Інститут

української археографії та джерелознавства ім. М. С. Грушевського НАН України Розвиток історичного краєзнавства та напрямки досліджень. Науково-дослідний інститут українознавства Міністерства освіти і науки, молоді та спорту України.

Тема 5. Закордонна україністика.

Розвиток українознавства за кордоном. Дослідницькі центри українці в Німеччині, США, Канаді та інших країнах. Іноземні джерельні бази українознавчих досліджень. Сучасне українознавство у світі: актуальні питання та напрямки досліджень. Міжнародна асоціація україністів. Національні асоціації україністів.

МОДУЛЬ I

СЕМІНАР 1

ТЕМА: НОВІТНІ КОНЦЕПЦІЇ ДО ВИВЧЕННЯ ІСТОРІЇ

Поняття: історія, концепція, розуміння, розвиток, суспільство, філософія історії, цивілізація, культура, час.

План

1. Два основні розуміння історії: унітарно-стадіальне і плюралістично-циклічне.
2. Виникнення і розвиток унітарно-стадіальних концепцій історії.
3. Виникнення і розвиток плюралістично-циклічних концепцій історії.
4. Сучасні західні унітарно-стадіальні концепції. Історичний агностицизм.
5. Лінійно-стадіальних інтерпретація унітарно-стадіального підходу до історії.
6. Глобально-стадіальна інтерпретація унітарно-стадіального розуміння всесвітнього історичного процесу.

Творче завдання:

Проаналізуйте концепції та підходи різних авторів підручників з історії до вивчення древнього світу, середньовіччя, нового та новітнього часу й історії України.

Дискусія:

Чи є можливо сформувати одну концепцію всесвітнього історичного процесу на основі одного єдиного підходу до вивчення історії?

Завдання до самостійної роботи:

Аналіз літературного джерела.

Ю.И. Семёнов

Унітарно-стадіальное понимание истории

Унітарно-стадіальное понимание истории – философско-историческая концепция, согласно которой человеческое общество, хотя и состоит из множества отдельных социоисторических организмов и их региональных объединений, тем не менее представляет собой субстанциально-единое целое. Соответственно, история человечества также является единым процессом развития, причем развития поступательного. Отсюда следует, что по объективным основаниям могут быть выделены стадии восходящего

развития человечества в целом, причём каждая из таких стадий представляет собой более высокую, чем предшествующая. Логическая структура унитарно-стадиальной концепции истории с необходимостью предполагает выделение ключевых типологических характеристик общества, причем таких, которые представляют существенные особенности очередной ступени всемирно-исторического развития. При этом понимание того, что именно следует считать существенным для каждой эпохи, может быть различным у представителей разных направлений философии истории. Так, в концепции Гегеля главные этапы всемирной истории определяются мерой прогресса в сознании людьми своей свободы, тогда как для сторонников материалистического понимания истории основанием типологии служат изменения в способе общественного производства, в свою очередь определяющие отличительные особенности каждой из пяти общественно-экономических формаций.

В крайне абстрактном виде унитарно-стадиальный подход к истории был впервые представлен в трудах средневекового мыслителя Иоахима Флорского (1130-1202). В Новое время он приобрел более конкретные формы. Возник взгляд на историю как процесс смены трех стадий развития человеческого общества: дикости, варварства и цивилизации. Он окончательно оформился в труде А. Фергюсона (1723–1816) «Опыт истории гражданского общества» (1767). Почти одновременно экономистами Ж. Тюрго (1727–1781) и А. Смитом (1723-1790) была разработана несколько иная, но тоже стадиальная типология социоисторических организмов: охотничье-собираТЕЛЬские, пастушеские, земледельческие и торгово-промышленные общества.

Зародившееся в эпоху Возрождения и окончательно утвердившееся к началу XVIII века подразделение истории цивилизованного человечества на Античность, Средние века и Новое время легло в дальнейшем в основу еще одной стадиальной типологии социоисторических организмов. А. де Сен-Симон (1765–1825) связал каждую из названных выше эпох с определенным типом общества: античную с обществом, основанным на рабстве, средневековую – с феодальным обществом, в котором господствовало крепостничество, Новое время с индустриальным обществом, в котором господствовал наемный труд. По Сен-Симону, именно смена этих трех типов общества лежала в основе смены трех эпох всемирной истории.

Следующий шаг в развитии унитарно-стадиального подхода к истории связан с именами К. Маркса (1818–1883) и Ф. Энгельса (1820–

1895). Важнейшей составной частью созданного ими в середине XIX в. материалистического понимания истории (исторического материализма) является теория общественно-экономических формаций. Согласно взгляду К. Маркса в истории человечества сменилось пять основных способа производства, а тем самым и пять общественно-экономических формаций: первобытнообщинная (первобытно-коммунистическая), азиатская, античная (рабовладельческая), феодальная и капиталистическая.

Во второй половине XX в. на Западе было создано еще несколько унитарно-стадиальных учений: (1) концепции индустриального общества), в которой фигурировали в качестве стадиальных типов традиционное (аграрное) общество и индустриальное общество; (2) концепции постиндустриального общества), в которой к двум названным выше стадиальным типам общество в качестве высшего было добавлено постиндустриальное (сверхиндустриальное, сервисное, технотронное информационное и т.п.) общество и (3) множество концепций модернизации.

Существуют два истолкования (интерпретации), два понимания унитарно-стадиального подхода к истории. Согласно одному из них предлагаемая той или иной унитарно-стадиальной концепцией схема развития и смены стадий истории должна реализоваться в развитии каждого социоисторического организм. Каждый из них в идеале должен «пройти» все стадии. Это – линейно-стадиальное (линейное, линеарное), в применении к теории общественно-экономических формаций – линейно-формационное понимание исторического процесса. Согласно другому истолкованию, смена всех стадий происходит лишь в масштабах человеческого общества в целом. Только оно, но ни в коем случае не отдельные социоисторические организмы проходят все стадии исторического развития. Это – глобально-стадиальное понимание истории, в применении к теории общественно-экономических формаций – глобально-формационное. Начало глобально-стадиальному пониманию истории положил Ж. Боден (1530-1596), в дальнейшем оно нашло разработку в работах Г.В.Ф. Гегеля (1770-1831), прежде всего в его «Лекциях по философии истории».

Значительное число марксистов в течение долгого времени придерживалось линейно-формационного понимания истории, что давало серьезные основания для критики теории общественно-экономических формаций. Действительно такой подход к истории

(равно, как любое другое её линейно-стадиальное истолкование) находится в противоречии с историческими фактами. Более корректным в этом плане следует считать глобально-формационный подход. Согласно ему, общественно-экономические формации выступают прежде всего как стадии развития человеческого общества в целом. Они могут быть и стадиями развития отдельных социоисторических организмов. Но это совершенно не обязательно. Смена формаций в масштабах человечества в целом может происходить и без их смены в качестве стадий развития социоисторических организмов. Одни формации могут быть воплощены в одних социоисторических организмах и их системах, а другие – в других. Это предполагает передачу исторической эстафеты от одних систем социоисторических организмов к другим и соответственно перемещения центра всемирно-исторического развития.

Довідка: Юрій Іванович Семенов (5 вересня 1929, Свердловськ) – радянський і російський історик, філософ, етнолог, фахівець з філософії історії, історії первісного суспільства, теорії пізнання; творець оригінальної глобально-формаційної (естафетну-стадіальної) концепції світової історії.

Контрольні питання:

1. Що таке за Ю.І. Семеновим «субстанційно-єдине ціле» в історії?
2. Чи дозволяє унітарно-стадіальна концепція зрозуміти логіку подій доби Руїни у історії України?
3. Якщо існує всесвітньо-історичний процес, чи є він неперервним?

Література

1. Блок А. Апология истории, или Ремесло историка / Блок А.; пер. с фр. Е.М. Лысенко, прим. и ст. А.Я. Гуревича. – М.: Наука, 1986. – 256 с.
2. Боев А. Подобрать ключи к мировой истории [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://lib.1september.ru/2004/07/14.htm>
3. Бур'ян М.С. Проблема «не-формаційного» підходу у вивченні всесвітньої історії у вищій та загальноосвітній школі // Освіта на Луганщині. – 1996. – № 2–3. – С. 18–21; 1998 – №1. – С. 28–33.
4. Бур'ян М.С., Фрейман Г.О. Шляхи перебудови змісту історичної освіти на нових методологічних та методичних засадах // Наукові записки Тернопільського державного педагогічного

університету ім. В.Гнатюка. Серія Історія. – Тернопіль, 2001. – Вип.12. – С.188-193.

5. Про А. Дванадцять уроков по истории / Про А.; пер. с. фр. Ю.В. Ткаченко. – М.: Российск. гос. гуманит. ун-т, 2000. – 336 с.

6. Семёнов Ю.И. Унитарно-стадиальное понимание истории [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.lomonosov-fund.ru/enc/ru/encyclopedia:0128275:article>

7. Тойнби А. Постижение истории / Тойнби А.; пер. с англ. – М.: Прогресс, 1991. – 736 с.

8. Хантингтон С. Столкновение цивилизаций / Хантингтон С. – М.: ООО «Издательство АСТ», 2003. – 603 с.

9. Шпенглер О. Закат Европы. Очерки морфологии мировой истории: в 2 т. / Шпенглер О. – М.: Мысль, 1993–1998.

10. Ясперс К. Смысл и назначение истории / Ясперс К.; пер. с нем. – М.: Политиздат, 1991. – 527 с.

11. Michael Salewski. Methodical Problems of Historical Science [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.pdcnet.org/collection/show?id=philhist_1976_9_2_0240_0240&file_type=pdf

12. The Center for Theoretical Problems in the Historical Sciences [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.hist.msu.ru/English/Labs/centheo.htm>

СЕМІНАР 2

ТЕМА: НОВІТНІ СТУДІЇ АНТИКОЗНАВСТВА ТА МЕДІЄВІСТИКИ

Поняття: Стародавній світ, античність, колыска західної цивілізації, історична спадщина, середньовіччя, цивілізації Доколумбової Америки, Великі географічні відкриття, занепад, ренесанс, гуманізм.

План

1. Наукові історичні студії надбання давньогрецьких і давньоримських істориків і філософів.

2. Історична спадщина культур і цивілізацій Стародавнього світу та її актуалізація.

3. Наукові історичні студії надбання середньовічних істориків і філософів.

4. Відродження: специфіка західної культури, класифікація періодів.

5. Гуманізм як ідейна течія та її актуальність для сьогодення.
6. Македонське питання в сучасних міжнародних відносинах.

Творче завдання:

Проаналізуйте концептуально історичну спадщину античних і середньовічних істориків та визначте ступінь її актуальності для вирішення проблем сучасної історичної науки.

Дискусія:

Наскільки коректною є усталена точка зору на античність як «світло» і середньовіччя як «темряву» в образному розумінні історичних епох?

Завдання до самостійної роботи:

Аналіз літературного джерела.

«Декларація секулярного гуманізму»: 10 принципів

1. Вільне дослідження. Неприпустимість широкої цензури та догматизму. Незалежність від них преси і засобів комунікації. Визнання небезпеки ЗМІ при розповсюдженні догм, в тому числі релігійних.

2. Відокремлення церкви від держави.

3. Ідеал свободи. Неприпустимість різних форм тоталітаризму, ідеал рівності прав меншин і більшості, рівність усіх перед законом.

4. Етика поведінки, заснована на критичному мисленні. Незалежність етики від релігії та церкви. Необхідність виводу і вироблення етики без втручання релігії.

5. Моральність освіти. Відокремити дітей і молодь від nereформованої церкви на етапі, коли особа ще формується і не здатна сама і свідомо обрати світогляд – атеїстичний чи релігійний. Але визнається необхідність моральності освіти.

6. Релігійний скептицизм. Скептичне ставлення до претензій церкви і ірреального, ірраціонального на реальність.

7. Розум. Використання логіки, раціонального дослідження і досвіду в процесі накопичення знань і в перевірках критеріїв його істинності.

8. Наука і техніка. Визнання переваг наукового досліду як найбільш дійсного і плідного засобу пізнання світу.

9. Еволюція. Визнання переваг еволюції як науково обґрунтованого світогляду перед релігійним світоглядом і втручанням Бога.

10. Освіта. Науково обґрунтована освіта визнається невід'ємною складовою побудови гуманних, вільних і демократичних суспільств.

Контрольні запитання:

1. Що спільного і відмінного у розумінні поняття «гуманізм» в різні періоди світової історії?
2. Які ідеї та принципи гуманізму відобразилися у світовій та вітчизняній історичній науці?
3. Чи можна вважати дослідження питання про еволюцію історичного змісту гуманізму актуальною проблемою історичною науки?

Завдання до самостійної роботи:

Аналіз літературного джерела.

Жак Ле Гофф. Другое Средневековье.

«...» История создается с помощью документов и идей, первоисточников и воображения. Однако мне казалось, что историк древности (я ошибался, конечно, по крайней мере, преувеличивал) приговорен к печальной альтернативе: либо довольствоваться скудной добычей из наследия времен, слабо оснащенных для самоувековечения, что означало поддаться соблазну и замкнуться в сухой ученой эрудиции, либо пуститься во все тяжкие и реконструировать прошлое интуитивно.

История близкого нам времени (здесь я также преувеличивал, а то и вовсе ошибался) вызывала у меня беспокойство по причинам обратного характера. Либо избыток документации подавляет историка, сковывая его редуционизмом статистической и количественной истории (если мы хотим извлечь из исторических документов все возможное, история должна включать и то, что не поддается учету, но часто является главным). Либо он отказывается от рассмотрения целого, и мы имеем дело с историей частной, тогда как в первом случае - с историей лакунарной.

Между двумя этими крайностями Средние века, в которых гуманисты видели даже не переходную ступень, не промежуточный этап, а заурядную интермедию, лишь антракт между действиями великой истории, провал между волнами времени. Именно Средневековье показалось мне интереснейшим периодом истории для необходимого союза эрудиции (разве не изучение средневековых хартий и писем от середины XVII до середины XIX века послужило началом научной истории?) и воображения, полет которого имеет прочную, но не связывающую крылья поддержку.

Примером для меня, как для историка, был (и всегда им остается) Мишле – человек удивительного воображения, «воскреситель», как бы тривиально это ни звучало, а кроме того, о чем

часто забывают, – человек архивов, вызывающий к жизни не призраки, не химеры, а реально сущее, запечатленное в документах, подобно тому как живая мысль запечатлена в камне соборов. Мишле-историк, хотя и обмолвившийся задним числом, что вдохновлялся одной лишь эпохой Реформации и Возрождения, на деле испытывает симпатию к Средневековью больше, чем к какому-либо другому периоду прошлого. Мишле, кроме того, историк, осознающий себя сыном своего времени, историк, солидарный с обществом, сопротивляющимся как несправедливости и мраку обскурантизма и реакции, так и иллюзиям прогресса.

Историк, проявивший себя борцом и в книгах и на кафедре, пожалуй, мучался, как сказал Ролан Барт, от того, что является певцом несказуемого слова, слова народа. Однако он не пытался ускользнуть от этой муки, смешивая в своей исторической борьбе слово историка со словом народа, – такое смешение, как известно, легко может привести к закабалению и истории, и народа, которому пытаешься предоставить слово. <...>

Довідка: Жак Ле Гофф (1 січня 1924, м. Тулон, Франція) – французький історик-медієвіст, один з найяскравіших представників «Нової історичної науки», що вийшла зі школи «Анналів», біля витоків якої стояли М. Блок і Л. Февр. Перший директор Вищої школи соціальних наук (1975–1977).

Контрольні питання:

1. Яким чином, на думку, Жака Ле Гоффа створюється історія?
2. Що найважливіше у дослідженні історичної проблеми?
3. Чому Жак Ле Гофф вважає середньовіччя найцікавішим періодом історії?

Література

1. Блок А. Апология истории, или Ремесло историка / Блок А.; пер. с фр. Е.М. Лысенко, прим. и ст. А.Я. Гуревича. – М.: Наука, 1986. – 256 с.
2. Гофф, Жак Ле. Другое Средневековье: Время, труд и культура Запада / Перев. с франц. С. В. Чистяковой и Н. В. Шевченко под ред. В. А. Бабинцева. 2-е изд., испр.– Екатеринбург: Изд-во Урал, ун-та, 2002.– 328 с.
3. Закутин А. Важнейшие направления и проблемы изучения античной истории. Наследие Древней Греции и Древнего Рима в современном мире [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://antonyaz.do.am/publ/26_vazhnejshie_napravlenija_i_problemy_izuchenija_antichnoj_istorii_nasledie_drevnej_grecii_i_drevnego_rima_v_sovremennom_mire/1-1-0-67

4. Міжнародні системи і глобальний розвиток: підручник / Кер. авт. колективу О.А. Коппель; за ред. Л.В. Губерського, В.А. Манжолі. – Київ: Вид.-поліграф. Центр «Київський університет», 2008. – 606 с.
5. Про А. Дванадцять уроков по истории / Про А.; пер. с фр. Ю.В. Ткаченко. – М.: Российск. гос. гуманит. ун-т, 2000. – 336 с.
6. Тойнби А. Постижение истории / Тойнби А.; пер. с англ. – М.: Прогресс, 1991. – 736 с.
7. Тюрменко І.І. Культурологія: теорія та історія культури: Навчальний посібник / За ред. І.І. Тюрменко, О.Д. Горбула – Київ: Центр навчальної літератури, 2004.- 368 с. Куртц П. Новый скептицизм: Исследование и надежное знание / Куртц П.; пер. с англ. и предисл. В.А. Кувакина. – М.: Наука, 2005. – 360 с.
8. Шпенглер О. Закат Европы. Очерки морфологии мировой истории: в 2 т. / Шпенглер О. – М.: Мысль, 1993–1998.
9. Ясперс К. Смысл и назначение истории / Ясперс К.; пер. с нем. – М.: Политгиздат, 1991. – 527 с.
10. Bull M. Thinking Medieval: An Introduction to the Study of the Middle Ages [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.history.ac.uk/reviews/review/581>
11. Michael Salewski. Methodical Problems of Historical Science [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.pdcnet.org/collection/show?id=philhist_1976_9_2_0240_0240&file_type=pdf
12. The Center for Theoretical Problems in the Historical Sciences [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.hist.msu.ru/English/Labs/centheo.htm>

МОДУЛЬ II

СЕМІНАР 1

ТЕМА: НОВІСТИКА: ЗДОБУТКИ ТА АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ

Поняття: *новістика, історична школа, між цивілізаційні взаємостосунки, західна цивілізація, занепад Європи, східна цивілізація, історизм, сучасна українська новістика.*

План

1. Напрями сучасних досліджень історії країн Європи та Америки у новий та новітній час.
2. Напрями сучасних досліджень історії країн Азії та Африки у новий та новітній час.
3. «Занепад Європи» Освальда Шпенглера і «Піднесення Заходу» Уїльяма Макніла: спільне і відмінне у визначенні минулого і майбутнього західної цивілізації.
4. Теорія та історія міжцивілізаційних взаємостосунків по лінії «Схід – Захід».
5. Сучасна українська новістика та перспективи наукових пошуків.

Творче завдання:

Проаналізуйте концепції та підходи авторів різних підручників історії країн Європи та Америки у новий та новітній час, історії країн Азії та Африки у новий та новітній час.

Дискусія:

Занепад Європи: міф чи реальність?

Завдання до самостійної роботи:

Аналіз літературного джерела.

Освальд Шпенглер. Занепад Європи

«...» Бо опошлився сам час, і багато хто навіть не знає, у якій мірі це стосується кожного з них. Погані манери всіх парламентів, загальна тенденція брати участь у справах, що обіцяють легку наживу, джаз і негритянські танці, «...», поганий смак, що проник аж до вищої знаті й старих князівських родів і який проявляється в складанні з себе всяких громадських обов'язків та у відмові від колишніх звичаїв, – усе це доводить, що чернь стала задавати тон. Допоки тут сміються над благородними формами й старими звичаями, оскільки не несуть їх у собі як імператив і навіть не підозрюють, що мова йде про «бути чи не бути», там, на іншому боці, вони розпалюють ворожнечу, котра прагне

до їхнього знищення, задрість до того, що не кожному доступне, що виділяється з загалу, а тому воно повинно бути знищеним. Не тільки традиція й звичаї, але й будь-який прояв витонченої культури, краса, грація, уміння одягатися зі смаком, упевненість у манерах, вишукана мова, стримана постава тіла, що видає вихованість і самодисципліну, надзвичайно дратують обивателя. Бодай одне аристократичне обличчя, яка-небудь одна вузька стопа, що з легкістю й витонченістю відривається від бруківки, суперечить усякій демократії. <...>

Довідка: Освальд Шпенглер (29 травня 1880, м. Бланкенбург, Німеччина – 8 травня 1936, м. Мюнхен, Німеччина) – німецький філософ, культуролог, історик і публіцист, автор багатьох праць, зокрема найвідомішої і найбільш обговорюваної у 1920-х роках і актуальної сьогодні праці «Занепад Європи».

Контрольні питання:

1. Про які історичні події та епоху пише Освальд Шпенглер?
2. Які проблеми, актуальні і сьогодні, він підіймає?
3. Що таке «бути чи не бути» за Шпенглером?

Завдання до самостійної роботи:

Аналіз літературного джерела.

Уїнстон Черчилль. Про безрассудність переможців

<...> Після закінчення світової війни 1914 року майже всі були глибоко переконані і сподівалися, що в усьому світі запанує мир. Це сокровенне сподівання всіх народів легко можна було здійснити, твердо відстоюючи справедливі переконання і проявляючи необхідний здоровий глузд і розсудливість. Фраза «війна за припинення воєн» була у всіх на вустах, і здійснювалися заходи щодо втілення цієї формули в життя. Президент Вільсон, що уособлював, як всі вважали, авторитет Сполучених Штатів, добився того, що ідея створення Ліги Націй опанувала думками. Англійська делегація у Версалі втілила його ідеї у форму документа, який назавжди залишиться віхою на важкому шляху людства. Звитяжні союзники були у той час всемогутніми, оскільки йшлося про їх зовнішніх ворогів. Їм доводилося, щоправда, стикатися з серйозними внутрішніми труднощами і численними проблемами, на які у них не було відповіді, але на величезному просторі Центральної Європи тевтонські держави, що викликали у всьому світі смуту, були переможені, а Росію, що вже була змолочена німецьким ціпком, стрясала громадянська війна, і вона все більше підпадала під владу більшовицької, або комуністичної, партії.

Влітку 1919 року союзні армії стояли уздовж Рейну, а їх плацдарми вдавалися далеко вглиб переможеної, роззброєної і

голодуєчій Німеччині. У Парижі керівники держав-переможниць вели суперечки і дискусії відносно майбутнього. Перед ними лежала карта Європи, яку їм належало перекроїти на свій розсуд. Після 52 місяців відчайдушної боротьби, повної небезпек, доля тевтонської коаліції залежала від милості переможців, і жоден з її чотирьох учасників не міг чинити ані найменшого опору їх волі. Німеччина, ватажок і керманіч злочинних сил, яку вважали головною винуватицею катастрофи, що обрушилася на весь світ, знаходилася в руках держав, що перемогли, які й самі ледве трималися на ногах після пережитих ними мук.

До того ж війна, що закінчилася, була війною народів, а не урядів. Життєва енергія найбільших націй вся без залишку вилилася в гнів і кривавій бійні. Військових керівників, присутніх в Парижі, винесла туди на своєму гребені наймогутніша і найлютіша хвиля, що коли-небудь здійснювалася в історії людства. Давно минули часи Утрехтського і Віденських договорів, коли аристократичні державні діячі і дипломати – як переможці, так і переможені — збиралися для ввічливих і чемних суперечок і, не відаючи тріскотні і різноголосся демократії, могли перекроювати політичні системи на основі принципів, що поділялися ними усіма. Нині керівників обступали народи, десятки мільйонів людей, доведених до несамовитості стражданнями і захоплених різними доктринами, розрахованими на маси. Вони вимагали, щоб відплата була здійснена повною мірою. І горе керівникам, піднесеним нині своїм тріумфом на запаморочливі вершини, якщо за столом конференції вони відмовляться від того, що було завойоване солдатами на сотнях кривавих полів битв! <...>

Довідка: Уїнстон Черчилль (30 листопада 1874 – 24 січня 1965) – державний і політичний діяч Великої Британії, письменник, двічі прем'єр-міністр (10 травня 1940 року – 26 липня 1945 року, 26 жовтня 1951 року – 7 квітня 1955 року), виголошувач всесвітньовідомої «фултонської промови», лауреат Нобелівської премії з літератури 1953 р.

Контрольні питання

1. Які наслідки мала Перша світова війна для людства?
2. Чи згодні ви з думкою У. Черчилля, що Перша світова була війною народів, а не урядів?
3. Що таке «тевтонські держави» за Черчиллем?

Література

1. История дипломатии. – М.–Л.: ОГИЗ, 1945. – Т. 3: Дипломатия в период подготовки Второй мировой войны. – 883 с.

2. Іваницька О.П. Новітня історія країн Європи та Америки (1918–1945): Навч. посібник. – Вінниця: Фоліант, 2004. – 464 с.
3. Мицик Л. М., Кузьменко Ю. В. Новітня історія країн Європи та Америки (1918-2007): Навч. посібник.. – К.: Академвидав, 2008. – 544 с.
4. Пономарёв М.В. История стран Европы и Америки в новейшее время (1918–2005): Учебник. – М.: Проспект, 2010. – 416 с.
5. Проблеми історії України: факти, судження, пошуки: Міжвідомчий збірник наукових праць. – Вип. 21 / Відп. ред. С. В. Кульчицький. НАН України. Інститут історії України. – К.: Інститут історії України, 2012. – 322 с.
6. Проблеми вивчення історії Української революції 1917–1921 років. Збірник наукових статей / Гол. ред. Р. Я. Пиріг. НАН України. Інститут історії України. – К.: Інститут історії України, 2012. – Вип. 7. – 318 с.
7. Черчилль В. Мировой кризис [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.bulgari-istoria-2010.com/booksRu/U_Charchil_Mirovoj_krizis_1911_18.pdf
8. Шпенглер О. Закат Европы. Очерки морфологии мировой истории: в 2 т. / Шпенглер О. – М.: Мысль, 1993–1998.
9. Язьков Е.Ф. История стран Европы и Америки в новейшее время (1918–1945 гг.): Курс лекций. – М.: Изд-во МГУ, 2000. – 352 с.
10. McNeill W. The Rise of the West: A History of the Human Community; with a Retrospective Essay / McNeill W. – Chicago: University Of Chicago Press, 1992. – 860 p.
11. Modern World History [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.johndclare.net/>
12. Zelikow Ph. The Modern World: Global History since 1760 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.coursera.org/#course/modernworld>

СЕМІНАР 2

ТЕМА: АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИН

***Поняття:** модерна історія, міжнародні відносини, дихотомія, орієнталізм, вестернізація, глобалізація, світова політика, суперництво, геополітика, етнополітика, космополітизм.*

План

1. Поняття модерної історії: зміст, структура, кон'юнктура.
2. Феномен орієнталізму в історичній науці.
3. Напрями сучасних досліджень історії міжнародних відносин.
4. Історія дипломатії: актуальні студії.

5. Історичне країнознавство і регіоналістика.
6. Проблеми вестернізації та глобалізації.

Творче завдання:

Визначте найбільш актуальні проблеми сучасних міжнародних відносин та напрями їх досліджень.

Дискусія:

Глобалізація – об’єктивний процес світової інтеграції чи змова світового уряду?

Завдання до самостійної роботи:

Аналіз літературного джерела.

**«Чотирнадцять пунктів» президента США В. Вільсона
8 січня 1918 р.**

1. Відкриті мирні договори, відкрито обговорені, після яких не буде ніяких таємних міжнародних угод будь-якого роду, а дипломатія завжди діятиме відверто і на очах у всіх.

2. Абсолютна свобода судноплавства на морях поза територіальними водами як в мирний, так і військовий час, крім випадків, коли деякі моря будуть частково або повністю закриті в міжнародному порядку для виконання міжнародних договорів.

3. Усунення, наскільки це можливо, всіх економічних бар’єрів і встановлення рівності умов для торгівлі всіх націй, що стоять за мир і що об’єднують свої зусилля для його підтримки.

4. Справедливі гарантії того, що національні озброєння будуть скорочені до граничного мінімуму, сумісного з державною безпекою.

5. Вільне, широкерде і абсолютно неупереджене розв’язання всіх колоніальних суперечок, засноване на суворому дотриманні принципу, що при вирішенні всіх питань, які стосуються суверенітету, інтереси населення повинні мати однакову вагу зі справедливими вимогами того уряду, права якого мають бути визначені.

6. Звільнення всіх російських територій і таке розв’язання всіх питань, що зачіпають Росію, яке гарантує їй найповніше і вільне сприяння з боку інших націй в справі отримання повної і безперешкодної можливості ухвалити незалежне рішення щодо її власного політичного розвитку та її національної політики і забезпечить їй ширий прийом в співтоваристві вільних націй при тому образі правління, який вона сама для себе обере. І не тільки прийом, а й усіляку підтримку в усьому, в чому вона має потребу і чого вона сама для себе прагне. Ставлення до Росії з боку націй, її сестер, в

наступні місяці буде пробним каменем їх добрих почуттів, розуміння ними її потреб і уміння відокремити їх від своїх власних інтересів, а також показником їх мудрості та безкорисливості їх симпатій.

7. Бельгія, – весь світ погодиться, – повинна бути евакуйована і відновлена, без спроби обмежити суверенітет, яким вона користується нарівні з усіма іншими вільними націями. Ніяка інша дія не може більш, ніж ця, послужити відновленню між народами довіри до тих законів, які вони самі встановили і визначили як керівництво для своїх взаємних стосунків. Без цього цілющого акту вся побудова і вся дія міжнародного права буде назавжди уражена.

8. Вся французька територія повинна бути звільнена і окуповані частини повернені, а лихо, завдане Франції Пруссією в 1871 році відносно Ельзас-Лотарингії, яке порушувало загальний мир майже 50 років, повинно бути виправлене, щоб мирні відносини могли знову бути встановлені на користь всіх.

9. Виправлення кордонів Італії повинно бути проведене на основі чітко визначених національних кордонів.

10. Народи Австро-Угорщини, місце яких в Лізі Націй ми хочемо бачити захищеним і забезпеченим, повинні дістати якнайширшу можливість автономного розвитку.

11. Румунія, Сербія і Чорногорія повинні бути евакуйовані. Зайняті території повинні бути повернені. Сербії повинен бути наданий вільний і надійний доступ до моря. Взаємини різних балканських держав повинні бути визначені дружнім шляхом відповідно до історично встановлених принципів приналежності і національності. Повинні бути встановлені міжнародні гарантії політичної і економічної незалежності і територіальної цілісності різних балканських держав.

12. Турецькі частини Оттоманської імперії в сучасному її складі повинні отримати забезпечений і міцний суверенітет, але інші національності, що нині знаходяться під владою турків, повинні отримати недвозначну гарантію існування і абсолютно непорушні умови автономного розвитку. Дарданелли повинні бути постійно відкриті для вільного проходу суден і торгівлі всіх націй під міжнародними гарантіями.

13. Повинна бути створена незалежна Польська держава, яка повинна включати всі території з незаперечно польським населенням, якому має бути забезпечений вільний і надійний доступ до моря, а політична і економічна незалежність якої, так само як і територіальна

цілісність, повинні бути гарантовані міжнародним договором.

14. Має бути утворене загальне об'єднання націй на основі особливих статутів в цілях створення взаємної гарантії політичної незалежності і територіальної цілісності як великих, так і малих держав.

Довідка: Вудро Вільсон (28 грудня 1856 – 3 лютого 1924) – 28-й Президент США (1913–1921), історик і політолог, лауреат Нобелівської премії миру 1919 р.

Контрольні питання:

1. Яку дату або подію у всесвітній історії найбільш прийнятно вважати межею нового та новітнього часу?
2. Яку дату або подію в історії України найбільш прийнятно вважати межею нового та новітнього часу?
3. Що таке вільсоніанство?
4. Які з «14 пунктів Вільсона» актуальні сьогодні?

Література

1. История дипломатии. – М.–Л.: ОГИЗ, 1945. – Т. 3: Дипломатия в период подготовки Второй мировой войны. – 883 с.
2. Іваницька О.П. Новітня історія країн Європи та Америки (1918–1945): Навч. посібник. – Вінниця: Фоліант, 2004. – 464 с.
3. Мицик Л. М., Кузьменко Ю. В. Новітня історія країн Європи та Америки (1918-2007): Навч. посібник.. – К.: Академвидав, 2008. – 544 с.
4. Пономарёв М.В. История стран Европы и Америки в новейшее время (1918–2005): Учебник. – М.: Проспект, 2010. – 416 с.
5. Проблеми історії України: факти, судження, пошуки: Міжвідомчий збірник наукових праць. – Вип. 21 / Відп. ред. С. В. Кульчицький. НАН України. Інститут історії України. – К.: Інститут історії України, 2012. – 322 с.
6. Проблеми вивчення історії Української революції 1917–1921 років. Збірник наукових статей / Гол. ред. Р. Я. Пиріг. НАН України. Інститут історії України. – К.: Інститут історії України, 2012. – Вип. 7. – 318 с.
7. Черчилль В. Мировой кризис[Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.bulgari-istoria-2010.com/booksRu/U_Charchil_Mirovoj_krizis_1911_18.pdf
8. Шпенглер О. Закат Европы. Очерки морфологии мировой истории: в 2 т. / Шпенглер О. – М.: Мысль, 1993–1998.
9. Язьков Е.Ф. История стран Европы и Америки в новейшее время (1918–1945 гг.): Курс лекций. – М.: Изд-во МГУ, 2000. – 352 с.

10. McNeill W. The Rise of the West: A History of the Human Community; with a Retrospective Essay / McNeill W. – Chicago: University Of Chicago Press, 1992. – 860 p.

11. Modern World History [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.johndclare.net/>

12. Zelikow Ph. The Modern World: Global History since 1760 [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <https://www.coursera.org/#course/modernworld>

МОДУЛЬ III

СЕМІНАР 1

ТЕМА: АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ВСЕСВІТНЬОЇ ІСТОРІЇ

Поняття: *всесвітня історія, імперія, Східне питання, Балканське питання, колоніалізм, неоколоніалізм, кроскультурність, міжетнічність, націоналізм, проблема Косово, американська мрія.*

План

1. Основні напрями студій всесвітньої історії в українській історичній науці.
2. Східне питання: історія і сучасність.
3. Балканське питання: історія і сучасність.
4. Розпад колоніальних імперій у ХХ столітті.
5. Колоніалізм і неоколоніалізм: спільне і відмінне.
6. Феномен «американської мрії» в світовій історії.

Творче завдання:

Встановіть хронологічну послідовність розпаду колоніальних імперій у ХХ столітті.

Дискусія:

Чого більше було в колоніальних імперіях для людства, прогресивного чи регресивного?

Завдання до самостійної роботи:

Аналіз літературного джерела.

Иммануил Валлерстайн. Геополитика арабских потрясений

В 1822 году министр иностранных дел Великобритании Джордж Каннинг пишет записку премьер-министру империи герцогу Веллингтону, в которой излагает мысль, которая, по его мнению, должна лечь в основу принципов государственной внешней политики: «Мы не должны обращать внимания ни на какие пожелания любого другого правительства, ни на какие-либо интересы иных народов, за исключением лишь тех устремлений, тех желаний и тех интересов, которые совпадают или будут совпадать с интересами Англии».

Великобритания в то время была гегемоном миросистемы и вполне могла позволить себе навязывать свои интересы всему остальному миру.

Сегодня арабские страны проходят через великие потрясения. Под покровом этой смуты многие страны стремятся утвердить свои интересы в регионе. Но главной проблемой является то, что на данный момент здесь отсутствует явный гегемон. Следствием этого являются

неуклюжие претензии на доминирование от нескольких пыхтящих и отдувающихся геополитических сил, которые ведут себя неуверенно и постоянно колеблются: они слишком много говорят и слишком мало действуют.

Значительная часть геополитического внимания сфокусирована сейчас на Сирии, где все сильнее разворачивается длительное противостояние между правящим режимом и его внутренними оппонентами. Кто воюет против кого и во имя чего – по этому вопросу стороны расходятся диаметрально. Сирийское правительство противится любому внешнему вмешательству во внутренний конфликт, а в то же время повстанцы всячески к нему призывают и, конечно же, на своей стороне.

Бывший мировой гегемон – США – публично предложили Башару аль-Асаду отказаться от президентского поста и позволить установиться режиму, который будет рассматриваться Соединёнными Штатами в качестве более демократического и представляющим интересы сирийского народа. В дополнение правящий режим ещё и призвали отказаться от применения оружия против оппозиции. США также безуспешно попытались протащить соответствующую резолюцию через Совет Безопасности ООН и в одностороннем порядке ввели против Сирии экономические санкции. Было объявлено о готовности оказать сирийцам гуманитарную поддержку как в самой Сирии, так и за её пределами. Также США регулярно консультируется с другими игроками по поводу того, в каком направлении сирийскому противостоянию двигаться дальше. <...>

Довідка: Іммануїл Валлерстайн (народ. 28 вересня 1930) – американський соціолог та історик, один з авторів світ-системного підходу та лідерів сучасного неомарксизму.

Контрольні питання:

1. Які проблеми всесвітній історії підймає Іммануїл Валлерстайн?
2. Яке відношення він демонструє до Великої Британії і США?
3. Як він оцінює Арабську весну?

Література

1. Валлерстайн І. Геополитика арабских потрясений [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.bulgari-istoria-2010.com/booksRu/U_Charchil_Mirovoj_krizis_1911_18.pdf
2. Іваницька О.П. Новітня історія країн Європи та Америки (1918–1945): Навч. посібник. – Вінниця: Фоліант, 2004. – 464 с.

3. Мальський М. З., Мацях М. М. Теорія міжнародних відносин: Підручник / М. З. Мальський, М. М. Мацях . – Л.: Вид-во ЛНУ, 2002. – 392 с.
4. Международные отношения: социологические подходы / Под ред. П. А. Цыганкова. – М.: Гардарики, 1998. – 352 с.
5. Мицик Л. М., Кузьменко Ю. В. Новітня історія країн Європи та Америки (1918-2007): Навч. посібник.. – К.: Академвидав, 2008. – 544 с.
6. Пономарёв М.В. История стран Европы и Америки в новейшее время (1918–2005): Учебник. – М.: Проспект, 2010. – 416 с.
7. Реєнт О. Криза сучасної української історіографії / О. Реєнт // Історія. – Частина 2. XX століття. Четвертий міжнародний конгрес українців. Одеса, 26–29 серпня 1999 р. Доповіді та повідомлення. – Одеса ; Київ ; Львів, 1999. – С. 9–22.
8. Шпенглер О. Закат Европы. Очерки морфологии мировой истории: в 2 т. / Шпенглер О. – М.: Мысль, 1993–1998.
9. Язьков Е.Ф. История стран Европы и Америки в новейшее время (1918–1945 гг.): Курс лекций. – М.: Изд-во МГУ, 2000. – 352 с.
10. McNeill W. The Rise of the West: A History of the Human Community; with a Retrospective Essay / McNeill W. – Chicago: University Of Chicago Press, 1992. – 860 p.
11. Modern World History [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.johndclare.net/>
12. Zelikow Ph. The Modern World: Global History since 1760 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.coursera.org/#course/modernworld>

ТЕМИ РЕФЕРАТИВ

1. Американська зовнішня політика у XIX ст.: від «доктрини Монро» до «доктрини Хейя».
2. Американська культура Дикого Заходу.
3. Англо-американські протиріччя у першій половині XX ст.: Pax Britannica vs Pax Americana.
4. Азербайджано-вірменські відносини і конфлікт у Нагорному Карабаху (1990-ті рр. – початок XXI ст.).
5. «Балканське питання» у міжнародних відносинах в останній чверті XIX – на початку XX ст.
6. Британська імперія і «концерт великих держав» у XIX ст.
7. Британська Співдружність Націй: розпад імперії і неоколоніалізм.
8. Велика китайська стіна як символ Імперії.
9. Великобританія у системі міжнародних відносин після «холодної війни»: проблеми пошуку зовнішньополітичних орієнтирів.
10. Версальсько-Вашингтонська система міжнародних відносин і протиріччя між великими державами (20–30 рр. XX ст.).
11. Вірменське питання у міжнародних відносинах у кінці XIX ст. – першій чверті XX ст.
12. Глобальне лідерство США у сучасному світі: міфи і реальність.
13. Зовнішня політика В.В. Путіна у «дзеркалі» західної преси (2000–2008 рр.).
14. Зовнішня політика Ірану на початку XXI ст. на Близькому і Середньому Сході: проблеми регіонального лідерства і США.
15. Зовнішня політика Росії на сучасному етапі: нове бачення старих істин у питаннях міжнародних відносин.
16. Зовнішня політика США щодо Іраку і світова боротьба за енергоресурси (90-ті рр. XX ст. – поч. XXI ст.).
17. Зовнішня політика США щодо Ірану: від стратегічного партнерства до озброєної конфронтації.
18. Зовнішня політика США на Близькому Сході у 90-ті рр. XX ст. – на початку XX ст.
19. Зовнішня політика Франції на Близькому Сході у др. пол. XX ст.: новий формат старої імперії в умовах «холодної війни».
20. Ірано-іракське суперництво і міжнародні відносини на Великому Близькому Сході (остання третина XX ст. – початок XXI ст.).
21. Країни «вісі зла» і міжнародний тероризм: міфи і реальність.

22. «Курдське питання» у міжнародних відносинах у кінці XIX ст. – першій третині XX ст.
23. Курдська проблема у сучасних міжнародних відносинах.
24. Ліга Націй і міжнародні відносини у міжвоєнний період (20–30 рр. XX ст.).
25. Масонство у сучасній світовій політиці: за кулісами міжнародних відносин.
26. Міжнародна енергетична безпека як невід’ємна частина сучасних міжнародних відносин.
27. Міжнародні організації у світовій політиці у 90-ті рр. XX ст.– поч. XXI ст.
28. Міжнародний тероризм і проблеми глобальної безпеки у сучасному світі.
29. Нафтовий фактор у міжнародних відносинах у XX ст.
30. Питання про незалежність Косово і інтереси великих держав (90-ті рр. XX ст. – поч. XX ст.).
31. Події 11 вересня 2001 року у США і їх відлуння у світовій політиці та міжнародних відносинах.
32. Проблеми взаємовідносин Франції і НАТО: національні інтереси і колективна безпека.
33. Проблеми геостратегічного партнерства Росії зі США і Китаєм (кін. XX ст. – поч.. XXI ст.).
34. Проблеми міжнародних відносин в Азійсько-Тихоокеанському регіоні: мирне врегулювання корейського питання і інтереси великих держав (II пол. XX ст. – поч. XXI ст.).
35. Проблеми міжнародних відносин на Близькому Сході: арабо-ізраїльський конфлікт (II пол. XX ст. – поч. XXI ст.).
36. Релігія і суспільство в епоху Античності.
37. Розпад Югославії і творення нової геополітичної конфігурації на Балканському півострові (кін. 1980-х рр. – поч.. XXI ст.).
38. Розширення НАТО на Схід і позиція Росії (90-ті рр. XX ст.– поч. XXI ст.).
39. Російсько-грузинські відносини на початку XXI ст. і Велика гра на Кавказі у новітній час.
40. «Східне питання» і Багдадська залізниця у кінці XIX – на початку XX ст.
41. Росія і проблеми енергетичної безпеки Європи у 90-ті рр. XX ст.– поч. XXI ст.
42. Русини в історії країн Центральної та Східної Європи.

43. Тайванська проблема і американо-китайські відносини у 90-ті рр. XX ст. – поч. XXI ст.

44. Тибетська проблема і китайсько-індійські відносини у II пол. XX ст. – поч. XXI ст.

45. Транснаціональні компанії і світова політика у др. пол. XX ст.

46. Україна – НАТО: проблеми взаємовідносин (90-ті рр. XX ст.– поч. XXI ст.).

47. Україно-російські відносини і США (90-ті рр. XX ст.– поч. XXI ст.).

48. Ядерна програма Ірану і позиції великих держав: міжнародний аспект питання.

49. Ялтинсько-Потсдамська система міжнародних відносин і «холодна війна» (1945–1991 рр.).

50. Японська культура і сакура.

ПИТАННЯ ДО МОДУЛЬНИХ КОНТРОЛЬНИХ РОБІТ

Питання до 1 модульного контролю

1. Предмет, хронологічні та географічні рамки курсу.
2. Історія як предмет вивчення. Поняття «актуальна проблема історичної науки». Проблемно-хронологічний аналіз курсу.
3. Географічно-територіальні межі дослідницького вивчення курсу.
4. Питання актуалізації конкретної історичної проблеми до певної території.
5. Головні проблемні питання сучасної періодизації історії.
6. Зміст поняття «модерна історія».
7. Основні підходи до періодизації історії в різні епохи.
8. Проблема часу в історії. Методика визначення хронологічних меж дослідження.
9. Основні поняття та терміни курсу.
10. Методологія дослідження актуальних проблем історичної науки.
11. Групи історичних джерел та наукової літератури за походженням і характером.
12. Новітні підходи до вивчення історії.
13. Поняття про синкретичність теоретико-методологічної бази сучасної історичної науки.
14. Поняття «культура» і «цивілізація» в сучасній історичній науці.
15. «Росія і Європа» М.Я Данілевського як основоположна праця про «європейський» Схід і «азійський» Захід. Концепція «кінця історії» Френсіса Фукуями.
16. Концепція «зіткнення цивілізацій» Самьюела Хантінгтона.
17. Концепція «осьового часу» Карла Ясперса.
18. Місце України в різних історичних концепціях.

Питання до 2 модульного контролю

1. Історія Стародавнього світу у світлі сучасної історичної науки: Крито-мікенська цивілізація, Древні Греція і Рим.
2. Наукові історичні студії давньогрецьких і давньоримських істориків і філософів. Історична спадщина культур і цивілізацій Стародавнього світу та її актуалізація. Македонське питання в сучасних міжнародних відносинах.
3. Історія Середніх віків у світлі сучасної історичної науки: Західна і Східна Європа в епоху Середньовіччя, автохтонні цивілізації

Америци, кроскультурний обмін в епоху Великих географічних відкриттів.

4. Наукові історичні студії середньовічних істориків і філософів.

5. Відродження: специфіка західної культури, класифікація періодів.

6. Гуманізм як ідейна течія та її актуальність для сьогодення.

7. «Занепад Європи» Освальда Шпенглера і «Піднесення Заходу» Уїльяма Магніла: спільне і відмінне у визначенні минулого і майбутнього західної цивілізації.

8. Концептуалізація підходів до вивчення історії. Теорія та історія міжцивілізаційних взаємостосунків по лінії «Схід – Захід».

9. Національні історичні школи окремих країн та їх представники.

10. Напрями сучасних досліджень країн Європи та Америци, Азії та Африци у новий та новітній час.

11. Сучасна українська новістика та перспективи наукових пошуків.

12. Історія Сходу від древності до сьогодення: концептуальний аспект.

13. Проблематика сучасних сходознавчих досліджень та їх актуальність.

14. Феномен орієнталізму в історичній науці.

15. «Орієнталізм» Едварда Саїда: загальна характеристика та конкретно-історичний аналіз.

16. Історія країн Європи та Америци й Азії та Африци як двох історичних полюсів розвитку людства.

17. Виникнення і взаємовплив східних і західних цивілізацій.

18. «Кім» Редьярда Кіплінга і поняття кроскультурності та міжцивілізаційності у дихотомії «Захід – Схід». Модерна історія Заходу та Сходу.

Питання до 3 модульного контролю

1. Слов'язознавство: зародження і формування як науки.

2. Слов'язознавство в світі.

3. Історія східних, південних і західних слов'ян: концептуальний аспект.

4. Проблеми формування держав у західних і південних слов'ян.

5. Слов'янські народи у складі інших держав: Османська імперія та Австрійська імперія.
6. Балканське питання.
7. Формування та розпад Чехословаччини.
8. Формування та розпад Югославії.
9. Проблема незалежності Косово у сучасних міжнародних відносинах.
10. Корпуси нарративних джерел з історії Давньоруської держави.
11. Іноземні писемні джерела про нову і новітню історію України.
12. Російські історичні архіви як джерельні бази з української історії.
13. Американські та британські електронні архівні бази даних як джерельні бази з історії України у ХХ столітті.
14. Корпус українських нарративних джерел з всесвітньої історії.
15. Українські історичні архіви як джерельні бази з всесвітньої історії.
16. Розвиток українознавства: зародження і формування як науки.
17. Розвиток українознавства за кордоном. Дослідницькі центри україніки в Німеччині, США, Канаді та інших країнах. \
18. Міжнародна асоціація україністів. Національні асоціації україністів.

ТЕСТОВІ ЗАВДАННЯ

Виберіть одну або декілька варіантів відповідей

1. Тестове завдання

Із названих мислителів стародавності засновником історичної науки вважається:

- а) Клавдій Птолемей
- б) Гай Пліній Секунд
- в) Геродот
- г) Корнелій Тацит

2 Тестове завдання

Із названих мислителів прихильником цивілізаційного розуміння світового історичного процесу був:

- а) Джордано Бруно
- б) Жан Жак Руссо
- в) Фрідріх Енгельс
- г) Арнольд Тойнбі

3 Тестове завдання

Яка з названих концепцій розвитку світових цивілізацій ґрунтується на уявленні, що людство розвивається від простого до складного через удосконалення на засадах прогресу ?

- а) лінійна концепція
- б) концепція “осьового часу” розвитку
- в) постмодерністська концепція
- г) східна екзотерична концепція

4 Тестове завдання

Яка з названих концепцій розвитку світових цивілізацій ґрунтується на вченні про розвиток Космосу згідно із законом Гармонії ?

- а) лінійна концепція
- б) концепція “осьового часу” розвитку
- в) постмодерністська концепція
- г) східна екзотерична концепція

5 Тестове завдання

Яка з названих концепцій розвитку світових цивілізацій ґрунтується на міркуванні, що історія людства обмежена чотирма періодами існування, а саме: доісторичним, стародавнім, імперським, технічним ?

- а) лінійна концепція
- б) концепція “осьового часу” розвитку

- в) постмодерністська концепція
- г) східна екзотерична концепція

6 Тестове завдання

Яка з названих концепцій розвитку світових цивілізацій ґрунтується на ідеї про співіснування мікро- та макрорівнів суспільного життя ?

- а) лінійна концепція
- б) концепція “осьового часу” розвитку
- в) постмодерністська концепція
- г) східна екзотерична концепція

7 Тестове завдання

Із названих прихильників цивілізаційного розуміння світового історичного процесу уявляв “цивілізацію” як безсистемну сукупність елементів матеріальної культури людства:

- а) Микола Данилевський
- б) Пітирим Сорокін
- в) Арнольд Тойнбі
- г) Освальд Шпенглер

8 Тестове завдання

Із названих прихильників цивілізаційного розуміння світового історичного процесу уважав “цивілізацію” за єдиний організм, складові якого перебувають у стані постійної взаємодії:

- а) Микола Данилевський
- б) Пітирим Сорокін
- в) Арнольд Тойнбі
- г) Освальд Шпенглер

9 Тестове завдання

Із названих прихильників цивілізаційного розуміння світового історичного процесу уважав, що сутність “цивілізації” полягає у відмінностях історичного розвитку окремих угруповань людства:

- а) Микола Данилевський
- б) Пітирим Сорокін
- в) Арнольд Тойнбі
- г) Освальд Шпенглер

10 Тестове завдання

Із названих прихильників цивілізаційного розуміння світового історичного процесу розумів “цивілізацію” як сукупність форми та стилю культури:

- а) Микола Данилевський
- б) Пітирим Сорокін
- в) Арнольд Тойнбі

г) Освальд Шпенглер

11 Тестове завдання

Формою суспільно-політичної організації громади доби “дикунства” є:

- а) община
- б) плем’я
- в) військово-політичний союз племен
- г) держава

12 Тестове завдання

Формою суспільно-політичної організації громади доби “варварства” є:

- а) община
- б) плем’я
- в) військово-політичний союз племен
- г) держава

13 Тестове завдання

Формою суспільно-політичної організації громади в перехідний період від “варварства” до “цивілізації” є:

- а) община
- б) плем’я
- в) військово-політичний союз племен
- г) держава

14 Тестове завдання

Виникнення найраніших осередків світової цивілізації відбулося

в:

- а) в умовах зволоженого тропічного клімату
- б) долинах великих рік Азії і Африки, що протікають пустельними місцевостями
- в) високогір’ї, ізольованому від рівнинних місцевостей
- г) помірного клімату західної частини Європейського континенту

15 Тестове завдання

Україна являє собою

- а) окрему самостійну цивілізацію
- б) складову західноєвропейської цивілізації
- в) складову східноєвропейської цивілізації
- г) цивілізаційно неоднорідне суспільство, до складу якого входять елементи різних цивілізацій

16 Тестове завдання

До періоду становлення суспільства належить:

- а) антична цивілізація

- б) середньовічна перед індустріальна цивілізація
- в) індустріальна цивілізація

17 Тестове завдання

До періоду зрілості суспільства належить

- а) неолітична цивілізація
- б) антична цивілізація
- в) середньовічна перед індустріальна цивілізація

18 Тестове завдання

Початком світової цивілізації був:

- а) процес антропогенезу
- б) виникнення виробничого господарства
- в) виникнення приватної власності та державної організації

19 Тестове завдання

До якого типу належить стародавня східна цивілізація ?

- а) циклічного розвитку
- б) прогресивного розвитку
- в) непрогресивного розвитку

20 Тестове завдання

Виникнення осередків цивілізації на Стародавньому Сході відбулося:

- а) протягом VI-VIII тисячоліть до н.е.
- б) на межі IV-III тисячоліть до н.е.
- в) в середині II тисячоліття до н.е.

21 Тестове завдання

Яка форма власності була переважною в межах стародавньої східної цивілізації ?

- а) общинна
- б) приватна
- в) державна

22 Тестове завдання

В межах стародавньої східної цивілізації була переважною така форма державно-політичного устрою:

- а) демократична республіка
- б) абсолютна монархія
- в) обмежена монархія
- г) деспотія

23 Тестове завдання

Виникнення античної цивілізації відбулося:

- а) на межі IV-III тисячоліть до н.е.
- б) на початку VIII тисячоліття до н.е.
- в) наприкінці V століття до н.е.

24 Тестове завдання

Складовою античної цивілізації належить уважати:

- а) стародавньо-єгипетську цивілізацію
- б) еллінську цивілізацію
- в) індо-арійську цивілізацію

25 Тестове завдання

Яка форма державно-політичного устрою не була характерною для античної цивілізації ?

- а) демократія
- б) деспотія
- в) олігархічна республіка

26 Тестове завдання

Яку античну державу належить уважати за “світову імперію” ?

- а) Спартанську державу
- б) Афінську державу
- в) державу Олександра Македонського
- г) державу Мітрідата VI Євпатора

27 Тестове завдання

Час існування феодальної цивілізації обмежується:

- а) VIII століття до н.е. – V століття н.е.
- б) V – VIII століття н.е.
- в) IX – XVI століття н.е.
- г) XVI – XVIII століття н.е.

28 Тестове завдання

Із названих моделей генезису феодалізму минула античний етап розвитку європейського суспільства

- а) візантійська модель
- б) італійська модель
- в) німецько-слов'янська модель

29 Тестове завдання

Яка із форм організації виробництва була характерною для феодальної цивілізації ?

- а) ремісничий цех
- б) мануфактура
- в) фабрика

30 Тестове завдання

Яке із згаданих історичних явищ належить уважати за таке, що знаменувало собою перехід від феодальної до індустріальної цивілізації ?

- а) італійське Відродження
- б) Великі географічні відкриття

- в) виникнення централізованих держав
- г) перехід до мануфактурної форми організації виробництва

31 Тестове завдання

Хто головував на Паризькій мирній конференції?

- а) Раймон Пуанкаре
- б) Жорж Клемансо
- в) Девід Ллойд Джордж
- г) Вудро Вільсон

32 Тестове завдання

За статутом Ліги Націй до неї не увійшли:

- а) країни колишньої Російської імперії
- б) країни Південної Америки
- в) країни, переможені у Першій світовій війні
- г) країни, що не брали участь у Першій світовій війні

33 Тестове завдання

Версальський мирний договір набув чинності:

- а) 28 червня 1919 року
- б) 28 серпня 1919 року
- в) 10 січня 1920 року
- г) 10 лютого 1920 року

34 Тестове завдання

Подіям Першої світової війни присвячені експресіоністські романи:

- а) «На смертному Одрі» і «Аввессалом, Авессалом» Уільяма Фолкнера
- б) «За горизонтом» і «Крила дані дітям» Юджина О'Ніла
- в) «Американська трагедія» і «Титан» Теодорв Драйзера
- г) «Процес» і «Замок» Франца Кафки

35 Тестове завдання

Авангардне кіно започаткував:

- а) Жан Ренуар
- б) Луї Деллюк
- в) Жермен Дюлак
- г) Альфред Хічкок

36 Тестове завдання

У якій країні після Першої світової війни мав місце «Танець мільйонів»?

- а) Куба
- б) США
- в) Франція
- г) Японія

37 Тестове завдання

Визначте, які з перерахованих територій увійшли до складу чехословацької держави за умовами Версальського, Сен-Жерменського, Тріанонського мирних договорів:

- а) Чехія
- б) Словаччина
- в) Буковина
- г) Моравія
- д) Закарпатська Україна
- е) Галичина
- ж) Далмація

38 Тестове завдання

Визначте, яке твердження є хибним?

- а) будівництво лінії Мажино уповільнило процес розвитку економічної кризи у Франції
- б) після Першої світової війни автомобіль став символом американського процвітання
- в) у 1933 році в США було створено соціальні лісові табори для безробітної молоді
- г) у 1943 році США відмовилися від доктрини Монро 1823 року

39 Тестове завдання

Лідера якої з країн соціалістичного табору стратили після «бархатної революції» 1989 р.?

- а) Чорногорія
- б) Румунія
- в) Болгарія
- г) Сербія

40 Тестове завдання

Яка з країн мала найбільші територіальні володіння в Африці перед Першою світовою війною?

- а) Велика Британія
- б) Німеччина
- в) Франція
- г) Італія

ПИТАННЯ ДЛЯ ПІДСУМКОВОГО КОНТРОЛЮ ЗНАТЬ

1. Поняття «актуальна проблема історичної науки».
2. Питання актуалізації конкретної історичної проблеми до певної території.
3. Головні проблемні питання сучасної періодизації історії.
4. Зміст поняття «модерна історія».
5. Основні підходи до періодизації історії в різні епохи.
6. Проблема часу в історії. Методика визначення хронологічних меж дослідження.
7. Основні поняття та терміни курсу.
8. Методологія дослідження актуальних проблем історичної науки.
9. Групи історичних джерел та наукової літератури за походженням і характером.
10. Новітні підходи до вивчення історії.
11. Виникнення і розвиток унітарно-стадіальних концепцій історії.
12. Виникнення і розвиток плюралістично-циклічних концепцій історії.
13. Сучасні західні унітарно-стадіальні концепції. Історичний агностицизм.
14. Лінійно-стадіальних інтерпретація унітарно-стадіального підходу до історії.
15. Глобально-стадіальна інтерпретація унітарно-стадіального розуміння всесвітнього історичного процесу.
16. Наукові історичні студії надбання давньогрецьких і давньоримських істориків і філософів.
17. Історична спадщина культур і цивілізацій Стародавнього світу та її актуалізація.
18. Наукові історичні студії надбання середньовічних істориків і філософів.
19. Відродження: специфіка західної культури, класифікація періодів.
20. Гуманізм як ідейна течія та її актуальність для сьогодення.
21. Македонське питання в сучасних міжнародних відносинах.
22. Поняття про синкретичність теоретико-методологічної бази сучасної історичної науки.
23. Поняття «культура» і «цивілізація» в сучасній історичній науці.

24. «Росія і Європа» М.Я. Данілевського як основоположна праця про «європейський» Схід і «азійський» Захід. Концепція «кінця історії» Френсіса Фукуями.

25. Концепція «зіткнення цивілізацій» Самьюела Хантінгтона.

26. Концепція «осьового часу» Карла Ясперса.

27. Місце України в різних історичних концепціях.

28. Історія Стародавнього світу у світлі сучасної історичної науки: Крито-мікенська цивілізація, Древні Греція і Рим.

29. Наукові історичні студії давньогрецьких і давньоримських істориків і філософів. Історична спадщина культур і цивілізацій Стародавнього світу та її актуалізація. Македонське питання в сучасних міжнародних відносинах.

30. Історія Середніх віків у світлі сучасної історичної науки: Західна і Східна Європа в епоху Середньовіччя, автохтонні цивілізації Америки, кроскультурний обмін в епоху Великих географічних відкриттів.

31. Наукові історичні студії середньовічних істориків і філософів.

32. Відродження: специфіка західної культури, класифікація періодів.

33. Гуманізм як ідейна течія та її актуальність для сьогодення.

34. «Занепад Європи» Освальда Шпенглера і «Піднесення Заходу» Уільяма Магніла: спільне і відмінне у визначенні минулого і майбутнього західної цивілізації.

35. Концептуалізація підходів до вивчення історії. Теорія та історія міжцивілізаційних взаємостосунків по лінії «Схід – Захід».

36. Національні історичні школи окремих країн та їх представники.

37. Напрями сучасних досліджень країн Європи та Америки, Азії та Африки у новий та новітній час.

38. Сучасна українська новістика та перспективи наукових пошуків.

39. Історія Сходу від древності до сьогодення: концептуальний аспект.

40. Проблематика сучасних сходознавчих досліджень та їх актуальність.

41. Феномен орієнталізму в історичній науці.

42. «Орієнталізм» Едварда Саїда: загальна характеристика та конкретно-історичний аналіз.

43. Історія країн Європи та Америки й Азії та Африки як двох історичних полюсів розвитку людства.

44. Виникнення і взаємовплив східних і західних цивілізацій.
45. «Кім» Редьярда Кіплінга і поняття кроскультурності та міжцивілізаційності у дихотомії «Захід – Схід». Модерна історія Заходу та Сходу.
46. Слов'язознавство: зародження і формування як науки.
47. Слов'язознавство в світі.
48. Історія східних, південних і західних слов'ян: концептуальний аспект.
49. Проблеми формування держав у західних і південних слов'ян.
50. Слов'янські народи у складі інших держав: Османська імперія та Австрійська імперія.
51. Балканське питання.
52. Формування та розпад Чехословаччини.
53. Формування та розпад Югославії.
54. Проблема незалежності Косово у сучасних міжнародних відносинах.
55. Корпуси нарративних джерел з історії Давньоруської держави.
56. Іноземні писемні джерела про нову і новітню історію України.
57. Російські історичні архіви як джерельні бази з української історії.
58. Корпус українських нарративних джерел з всесвітньої історії.
59. Українські історичні архіви як джерельні бази з всесвітньої історії.
60. Розвиток українознавства: зародження і формування як науки.

ЛІТЕРАТУРА

1. Айзенштадт С.Н. Культура, религия и развитие в Североамериканской и Латиноамериканской цивилизациях / С.Н. Айзенштадт // Международный журнал социальных наук. – 1993. – №1. – С. 177–195.
2. Алаев Л.Б. Темп и ритм индийской цивилизации / Л.Б. Алаев // Цивилизации. Вып.1. – М. : Наука, 1992. – С. 111–128.
3. Алексеева Г.Д. Историческая наука в России. Идеология. Политика (60-80-е годы XX века) / Г.Д. Алексеева. – М. : Институт российской истории РАН, 2003. – 248 с.
4. Андреева Л.А. Сакрализация власти в истории христианской цивилизации : латинский Запад и православный Восток / Л.А. Андреева. – М. : Ладомир, 2007. – 304 с.
5. Антипов Г.А. Историческое прошлое и пути его познания / Г.А. Антипов ; АН СССР. Сиб. отд-ние. Ин-т истории, филологии и философии. – Новосибирск : Наука, 1987. – 243 с.
6. Арндт Х. Истоки тоталитаризма / Ханна Арндт ; пер. с англ. И.В. Борисовой, Ю.А. Кимелева, А.Д. Ковалева, Ю.Б. Мишкенене, Л.А. Седова ; послесл. Ю.Н. Давыдова ; под ред. М.С. Ковалевой, Д.М. Носова. – М. : ЦентрКом, 1996. – 672 с.
7. Арон Р. Избранное : измерения исторического сознания / Р. Арон. – М. : РОССПЭН, 2004. – 528 с. – (Серия «Книга света»).
8. Бажов С.И. Философия истории Н.Я. Данилевского / С.И. Бажов ; [РАН. Ин-т философии]. – М. : ИФ РАН, 1997. – 215 с.
9. Балувев Б.П. Споры о судьбах России : Н.Я. Данилевский и его книга «Россия и Европа» / Б.П. Балувев. – М. : Эдиториал УРСС, 1999. – 280 с.
10. Баскаков А. Я., Туленков Н. В. Методология научного исследования: Учеб. пособие / А. Я.Баскаков, Н. В. Туленков. – К.: МАУП, 2004. – 216 с.
11. Білуха М. Т. Основи наукових досліджень: Підручник / Білуха М. Т. – К.: Вища школа, 1997. – 271 с.
12. Блок А. Апология истории, или Ремесло историка / Блок А.; пер. с фр. Е.М. Лысенко, прим. и ст. А.Я. Гуревича. – М.: Наука, 1986. – 256 с.
13. Боев А. Подобрать ключи к мировой истории [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://lib.1september.ru/2004/07/14.htm>
14. Бур'ян М.С. Проблема «не-формаційного» підходу у вивченні всесвітньої історії у вищій та загальноосвітній школі // Освіта на Луганщині. – 1996. – № 2–3. – С. 18–21; 1998 – №1. – С. 28–33.

15. Бур'ян М.С., Фрейман Г.О. Шляхи перебудови змісту історичної освіти на нових методологічних та методичних засадах // Наукові записки Тернопільського державного педагогічного університету ім. В.Гнатюка. Серія Історія. – Тернопіль, 2001. – Вип.12. – С.188-193.
16. Вайнштейн О.Л. Очерки развития буржуазной философии и методологии истории в XIX–XX вв. / О.Л. Вайнштейн. – Л. : Наука, 1979. – 270 с.
17. Валлерстайн И. Анализ мировых систем и ситуация в современном мире / Иммануэль Валлерстайн; пер с англ. П.М. Кудюкина; под общей ред. Б.Ю. Кагарлицкого. – СПб. : Университетская книга, 2001. – 416 с.
18. Валлерстайн И. Геополитика арабских потрясений [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://www.bulgari-istoria-2010.com/booksRu/U_Charchil_Mirovoj_krizis_1911_18.pdf
19. Васильев Л.С. История Востока : учебник по спец. "История" : в 2 т. – Т. 1 / Л.С. Васильев. – 2-е изд., исправ. и доп. – М. : Высшая школа, 2001. – 512 с.
20. Васильев Л.С. История религий Востока : уч. пособие для вузов / Л.С. Васильев. – 4-е изд. – М. : Книжный дом «Университет», 1999. – 432 с.
21. Введение в культурологию : учеб. пособие для вузов / рук. авт. Кол-лектива и отв. ред. Е.В. Попов. – 2-е изд., перераб. и доп. – М. : ВЛАДОС, 1996. – 334 с.
22. Віднянський С.В. Проблеми всесвітньої історії в українській історіографії: стан та перспективи досліджень [Електронний ресурс]. – Режим доступа: http://archive.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/ues/2010_5_1/Articles/7_Vidnyansky.pdf
23. Воробьева О.В. А.Тойнби: опыт постижения истории / О.В. Воробьева // Новая и новейшая история. – 2006. – № 5. – С. 86–98.
24. Воронов И.О. Глобалізація і політика : реалії і перспективи соціальних трансформацій : монографія / Ігор Воронов. – К.: Генеза, 2004. – 288 с.
25. Всемирная история : в 10 т. / АН СССР. Ин-т истории и др.; гл. ред. Е.М. Жуков.– М. : Госполитиздат, 1955 — Т. 1 / отв. ред. Ю.П. Францев . – 1955. – 748 с.
26. Всесвітня історія та актуальні проблеми міжнародних відносин: Статті та матеріали III Міжнар. наук.-практ. конференції, присвяченої пам'яті професора Г.Л.Бондаревського (3-4 квітня 2012 р., м. Луганськ) / Під ред. М.С. Бур'яна. – Луганськ : ТОВ «Віртуальна реальність», 2012. – 504 с.

27. Всесвітня історія та актуальні проблеми міжнародних відносин: статті та матеріали Міжнародної науково-практичної конференції, присвяченої пам'яті проф. Г.Л. Бондаревського (12-13 квітня 2011 р., м. Луганськ). / Під ред. М.С. Бур'яна. – Луганськ: ТОВ "Віртуальна реальність", 2011. – 672 с.
28. Галич М. История доколумбовых цивилизаций / Мануэль Галич; пер. с исп. Г.Г. Ершовой и М.М. Гурвица ; вступ. ст. Ю.В. Кнорозова. – М. : Мысль, 1990. – 407 с.
29. Головченко В. Країнознавство : Азія, Африка, Латинська Америка, Австралія і Океанія : навч. посібник / В. Головченко, О. Кравчук. – К. : Нічлава, 2006. – 336 с.
30. Гончарова Т.В. Универсальные ценности и цивилизационная специфика Латинской Америки : в 2-х кн. : кн. 2 / Т.В. Гончарова, А.К. Стеценко, Я.Г. Шемякин. – М. : ИЛА, 1995. – 145 с.
31. Горелов М.С. Цивілізаційна історія України / М.С. Горелов, О.П. Моця, О.О. Рафальський. – К. : ТОВ УВПК «ЕксОб», 2005. – 632 с.
32. Гофф, Жак Ле. Другое Средневековье: Время, труд и культура Запада / Перев. с франц. С.В. Чистяковой и Н.В. Шевченко под ред. В.А. Бабинцева. 2-е изд., испр.– Екатеринбург: Изд-во Урал, ун-та, 2002.– 328 с.
33. Гофф, Жак Ле. Цивилизация средневекового Запада / Жак Ле Гофф; пер. с фр.; общ. ред. Ю.Л. Бессмертного; послесл. А.Я. Гуревича. – М. : Издат. группа «Прогресс» ; Прогресс-Академия, 1992. – 376 с.
34. Гране М. Китайская цивилизация / Марсель Гране ; [пер. с фр. В.Б. Иорданского; под ред. И.И. Семененко]. – М. : Алгоритм, 2008. – 416 с. – (Китайський марафон).
35. Грант М. Цивилизация Древнего Рима / Майкл Грант; пер. с англ. И.Ю. Мартыанова. – М. : ЗАО Центрполиграф, 2003. – 397 с.
36. Граціозі А. Голод у СРСР 1931-1933 рр. та український Голодомор: чи можлива нова інтерпретація? / А. Граціозі // Український історичний журнал. – 2005. – № 3. – С. 120–143.
37. Гумилев Л.Н. Этногенез и биосфера Земли / Л.Н. Гумилев. – СПб. : Азбука-классика, 2002. – 608 с.
38. Гуревич А.Я. Исторический синтез и Школа «Анналов» / А.Я. Гуревич; РАН, Ин-т всеобщ. истории. – М. : Индрик, 1993. – 328 с.
39. Гуревич А.Я. Категории средневековой культуры / А.Я. Гуревич. – 2-е изд., испр. и доп. – М. : Искусство, 1984. – 350 с.

40. Гуревич А.Я. О кризисе современной исторической науки / А.Я. Гуревич // Вопросы истории. – 1991. – № 2–3. – С. 21–36.
41. Гуревич А.Я. Социальная психология и история : источниковедческий аспект / А.Я. Гуревич // Источниковедение : теоретические и методологические проблемы. – М. : Наука, 1969 (I). – С. 384–426.
42. Гуревич А.Я. Средневековый мир: культура безмолвствующего большинства / А.Я. Гуревич. – М. : Искусство, 1990. – 396 с.
43. Гуревич А.Я. Что такое исторический факт? / А.Я. Гуревич // Источниковедение : теоретические и методологические проблемы. – М. : Наука, 1969(II). – С. 59–88.
44. Данилевский Н.Я. Россия и Европа : [взгляд на культурные и политические отношения славянского мира к германо-романскому] / Н.Я. Данилевский; сост., послесловие и комментарии С.А. Вайгачева. – М. : Книга, 1991. – 574 с. – (Историко-литературный архив).
45. Данилевский Н.Я. Россия и Европа : взгляд на культурные и политические отношения Славянского мира к Германо-романскому / Н.Я. Данилевский ; авт. вступ. ст., коммент. Галактионов А.А., авт. предисл. Страхов Н.Н. – СПб. : Изд-во С.-Петербург. ун-та : Глаголь, 1995. – XXXIV, 513 с. – (Литературное наследие русских мыслителей).
46. Дьяков В.А. Методология истории в прошлом и настоящем / В.А. Дьяков. – М. : Мысль, 1974. – 190 с.
47. Дюркгейм Э. Метод социологии / Э. Дюркгейм // Дюркгейм Э. Социология: Ее предмет, метод, предназначение / Э. Дюркгейм ; пер.- сост. с фр. А.Б. Гофман. – М. : Канон, 1995. – С. 5–164. – (История социологии в памятниках).
48. Закутин А. Важнейшие направления и проблемы изучения античной истории. Наследие Древней Греции и Древнего Рима в современном мире [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://antonyaz.do.am/publ/26_vazhnejshie_napravlenija_i_problemy_izucheniya_antichnoj_istorii_nasledie_drevnej_grecii_i_drevnego_rima_v_sovremennom_mire/1-1-0-67
49. Ильина Н.Г. Колумбия: от колонии к независимости: 1781–1819 гг. / Н.Г. Ильина. – М. : Наука, 1976. – 326 с.
50. Ионов И.Н. Империя и цивилизация: идеи и догадки Н. Данилевского в сравнительно-историческом освещении / И.Н. Ионов // Общественные науки и современность. – 2003. – № 2. – С. 110–124.

51. Ионов И.Н. Теория цивилизаций от античности до конца XIX века / И.Н. Ионов, В.М. Хачатурян. – СПб. : Алетей, 2002. – 384 с.
52. Историческая наука в XX веке: историография истории нового и новейшего времени стран Европы и Америки: учебное пособие для студентов / под ред. И.П. Дементьева, А.И. Патрушева. – М. : Простор, 2002. – 432 с.
53. История дипломатии. – М.–Л. ОГИЗ, 1945. – Т. 3: Дипломатия в период подготовки Второй мировой войны. – 883 с.
54. Іваницька О.П. Новітня історія країн Європи та Америки (1918–1945): Навч. посібник. – Вінниця : Фоліант, 2004. – 464 с.
55. Історико-географічні дослідження в Україні: Збірка наукових праць / Ред. кол.: Г. В. Боряк (відп. ред.), М. Ф. Дмитрієнко (заст. відп. ред.), В. В. Томозов (заст. відп. ред.), С. Б. Хведченя (відп. секр.), Я. В. Верменич, І. Н. Войцехівська, О. П. Реєнт, Р. І. Сосса; Упорядн. С. Б. Хведченя. НАН України. Інститут історії України. – Число 12. – К.: Інститут історії України, 2012. – 251 с.
56. Історична наука : термінологічний і понятійний довідник : навч. посіб. / В.М. Литвин, В.І. Гусев, А.Г. Слісаренко [та ін.]. – К. : Вища школа, 2002. – 430 с.
57. Історіографічні дослідження в Україні. – Випуск 22: Доповіді та матеріали Міжнародної наукової конференції “Інститут історії України на зламі епох, у світлі традицій та перетворень. 75 років інституціонального буття”, 20–21 жовтня 2011 р., м. Київ / Ред. кол.: В. А. Смолій (голова), О. А. Удод (відп. ред.), Д. С. Вирський, І. Н. Войцехівська, В. М. Даниленко, М. Ф. Дмитрієнко, Я. С. Калакура, В. Ф. Колесник, І. І. Колесник, В. В. Кравченко, С. В. Кульчицький, В. В. Масненко, Ю. А. Пінчук, О. П. Реєнт, О. В. Ясь (відп. секретар). – К.: Інститут історії України, 2012. – 734 с.
58. Келле В.Ж. Теория и история : проблемы теории исторического познания / В.Ж. Келле, М.Я. Ковальзон. – М. : Политиздат, 1981. – 288 с.
59. Кертман Л.Е. Законы исторических ситуаций / Л.Е. Кертман // Вопросы истории. – 1971. – № 1. – С. 55–68.
60. Кириченко В.П. Нова історія країн Азії, Африки та Латинської Амери-ки : навч. посібник / В.П. Кириченко. – К. Либідь, 2002. – 168 с.
61. Киссель М.А. Историзм / М.А. Киссель // Современная западная философия : словарь / [сост.: Малахов В.С., Филатов В.П.]. – М. : Политиздат, 1991. – С. 119.

62. Ковальченко И. Д. Методы исторического исследования / И. Д. Ковальченко. – М.: Наука, 2003. – 486 с.
63. Ковальченко И.Д. Исторический источник в свете учения об информации / И.Д. Ковальченко // История СССР. – 1982. – № 3. – С. 54–67.
64. Ковальченко И.Д. Методы исторического исследования / И.Д. Ковальченко ; Отд-ние истории РАН. – 2-е изд., доп. – М. : Наука, 2003. – 486 с.
65. Ковальченко И.Д. Теоретико-методологические проблемы исторических исследований : заметки и размышления о новых подходах / И.Д. Ковальченко // Новая и новейшая история. – 1995. – № 1. – С 3–33.
66. Ковальчук В. В., Моїсєєв Л. М. Основи наукових досліджень: Навч. посіб. / В. В. Ковальчук, Л. М. Моїсєєв. – К.: Професіонал, 2004. – 208 с.
67. Козеллек Р. Минуте майбутне : про семантику історичного часу / Райнгард Козеллек ; пер. з нім. Володимира Шведа за ред. Сергія Стельмаха. – К. : Дух і літера, 2005. – 380 с.
68. Колесник І.Г. Українська історіографія з перспективи концептуального синтезу / І.Г. Колесник // Історія. – Частина 2. ХХ століття. Четвертий міжнародний конгрес українців. Одеса, 26–29 серпня 1999 р. Доповіді та повідомлення. – Одеса ; Київ ; Львів, 1999. – С. 27–32.
69. Колесников О. В. Основи наукових досліджень: Навч. посіб. / О. В. Колесников . – К.: Центр учбової літератури, 2011. – 144 с.
70. Колінгвуд Р.Дж. Ідея історії / Робін Дж. Колінгвуд ; пер. з англ. О. Мокровольського. – К. : Основи, 1996. – 613 с.
71. Космина В.Г. Проблеми методології цивілізаційного аналізу історичного процесу [монографія] / В.Г. Космина. – Запоріжжя: Запорізький національний університет, 2011. – 310 с.
72. Косминский Е.А. Историсофия Арнольда Тойнби / Е.А. Косминский // Вопросы истории. – 1957. – № 1. – С. 130–140.
73. Косолапов В.В. Методология и логика исторического исследования / В.В. Косолапов. – К. : Вища школа, 1977. – 384 с.
74. Костяев А.И. Современная российская цивилизациология : подходы, проблемы понятия / А.И. Костяев, Н.Ю. Максимова. – М. : Издательство ЛКИ, 2008. – 328 с.
75. Котов В.Н. Введение в изучение истории : [учеб. пособие для ист. фак. ун-тов] / В.Н. Котов. – К. : Вища школа : изд-во при Киев. ун-те, 1982. – 132 с.

76. Кофман А.Ф. Духовный облик конкистадора / А.Ф. Кофман // Латинская Америка. – 2004(І). – № 4. – С. 48–61; № 5. – С. 70–85.
77. Кофман А.Ф. Чудо конкисты / А.Ф. Кофман // Латинская Америка. – 2004(ІІ). – № 2. – С. 73–88.
78. Країнознавство : країни СНД, Європи і Північної Америки : навч. посіб. / М.С. Дорошко, Р.А. Кривонос, В.П. Крижанівський, Н.Ф. Сербіна. – К. : Ніка-Центр, 2009. – 312 с.
79. Кузищин В.И. Историография античной истории [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.sno.pro1.ru/lib/kuzII/index.htm>
80. Кукарцева М.А. Современная философия истории США / М.А. Кукарцева ; Иван. гос. ун-т. – Иваново : Иван. гос. ун-т, 1998. – 215 с.
81. Куманецкий ; пер. с пол. В.К. Ронина. – М. : Высшая школа, 1990. – 351 с.
82. Кун Т. Структура научных революций : сб. / Томас Кун ; [пер. с англ. И.З. Налетова]. – М. : АСТ ; Ермак, 2003. – 365 с. – (Философия. Психо-логия).
83. Ланглуа Ш.-В. Введение в изучение истории / Ш.-В. Ланглуа, Ш. Се-ньобос ; пер. с фр. А. Серебряковой ; Государственная публичная историческая библиотека России. –2-е изд. / под ред. и со вступительной статьей Ю.И. Семенова. – М. : [Гос. публ. ист. библиотека], 2004. – 305 с.
84. Леві Дж. Про мікроісторію / Джованні Леві // Нові перспективи історіописання / за ред. Пітера Берка ; [пер. з англ. Т. та А. Портнових ; наук. ред. Ю. Павленко]. – К. : Ніка-Центр, 2004. – С. 122–148.
85. Мак-Нил У. Восхождение Запада : история человеческого сообще-ства / У. Мак-Нил. – К. : Ника-Центр ; М. : Старклайт, 2004. – 1064 с.
86. Мак-Нил У. Цивилизация, цивилизации и мировая система / У. Мак-Нил // Цивилизации : выпуск 2. – М. : Наука, 1993. – С. 18–26.
87. Мальський М. З., Мацях М. М. Теорія міжнародних відносин: Підручник / М. З. Мальський, М. М. Мацях . – Л.: Вид-во ЛНУ, 2002. – 392 с.
88. Марочко В.І. Сучасна зарубіжна історіографія голоду 1932–1933 рр. в Україні : нова чи стара інтерпретація? / В.І. Марочко // Український історичний журнал. – 2006. – № 3. – С. 186–198.
89. Машбиц Я.Г. Комплексное страноведение / Я.Г. Машбиц. – Смоленск : Изд-во СГУ, 1998. – 224 с.

90. Мегилл А. Историческая эпистемология : научная монография / Ал-лан Мегилл ; пер. с англ. Кукарцевой М, Кашаева В., Тимонина В. – М. : Канон+ ; РООИ «Реабилитация», 2007. – 480 с.
91. Международные отношения: социологические подходы / Под ред. П. А. Цыганкова. – М.: Гардарики, 1998. – 352 с.
92. Методика страноведческого исследования: (Экономическая и социальная география) / Под ред. Н. С. Мироненко. – М.: Изд-во МГУ, 1993. – 152 с.
93. Мироненко Н. С. Страноведение: Теория и методы / Н. С. Мироненко. – М.: Аспект-Пресс, 2001. – 268 с.
94. Мицик Л. М. , Кузьменко Ю. В. Новітня історія країн Європи та Америки (1918-2007): Навч. посібник.. – К.: Академвидав, 2008. – 544 с.
95. Міжнародні системи і глобальний розвиток: підручник / Кер. авт. колективу О.А. Коппель; за ред. Л.В. Губерського, В.А. Манжолі. – Київ: Вид.-поліграф. Центр «Київський університет», 2008. – 606 с.
96. Могильницкий Б.Г. Введение в методологию истории : учеб. пособ. для студ. вузов, обучающихся по спец. «История» / Б.Г. Могильницкий. – М. : Высшая школа, 1989. – 175 с.
97. Моисеева Л.А. История цивилизаций : курс лекций / Л.А. Моисеева. – Ростов н/Д : Феникс, 2000. – 415 с. – (Учебники, учеб. пособия)
98. Мосионжник Л.А. Антропология цивилизаций : курс лекций / Л.А. Мосионжник ; Вышш. Антропол. Шк. – 2-е изд., перераб. – Ch. : Ф.Е.-Р. «Тірогр. Centrală», 2005. – 468 р.
99. Нариси історії української революції 1917–1921 років / Ред. кол.: В. А. Смолій (голова), Г. В. Боряк, В. Ф. Верстюк, С. В. Кульчицький, В. М. Литвин, Р. Я. Пиріг, О. П. Реєнт, О. С. Рубльов, В. Ф. Солдатенко, Ю. І. Терещенко; Авт. кол.: О. Д. Бойко, В. Ф. Верстюк (керівн.), В. І. Головченко, Г. Г. Єфіменко, С. В. Кульчицький, О. І. Лупандін, О. В. Михайлова, Т. С. Осташко, О. І. Павлишин, Р. Я. Пиріг, О. С. Рубльов, В. В. Скальський, В. Ф. Солдатенко. НАН України. Інститут історії України. – Кн. 2. – К.: НВП «Видавництво “Наукова думка” НАН України», 2012. – 464 с.
100. Національне питання в Україні ХХ – початку ХХІ ст.: історичні нариси / Ред. рада: В. М. Литвин (голова), Г. В. Боряк, В. М. Даниленко, С. О. Довгий, С. В. Кульчицький, Ю. А. Левенець, О. С. Онищенко, В. А. Смолій, В. М. Шаповал; Відп. ред. В. А. Смолій; Кер. авт. кол. Л. Д. Якубова; Авт. кол.: О. Г. Аркуша, В. Ф. Верстюк, С. В. Віднянський, Т. В. Вронська, В. І. Головченко,

Г.Г. Єфіменко, В. О. Котигоренко, С. В. Кульчицький, О. Є. Лисенко, О. М. Майборода, І. Г. Патер, Р. Я. Пиріг, О. С. Рубльов, В. П. Щетніков, І. Я. Шупак. НАН України. Інститут історії України. – К.: Ніка-Центр, 2012. – 592 с.

101. Нові перспективи історіописання / за ред.. Пітера Берка ; [пер. з англ. Т. та А. Портнових ; наук. ред. Ю. Павленко]. – К. : Ніка-Центр, 2004. – 392 с. – (Зміна парадигми : вип. 5).

102. Павленко Ю. В. Історія світової цивілізації: соціокультурний розвиток людства / Павленко Ю. В. – К.: Либідь, 1996. – 358 с

103. Павленко Ю.В. История мировой цивилизации: философский анализ / Ю.В. Павленко. – 2-е изд. – К. : Феникс, 2004. – 760 с.

104. Павленко Ю.В. Історія світової цивілізації : соціокультурний розвиток людства : навч. посібник / Ю.В. Павленко ; відп. ред. та автор вст. слова С. Кримський. – К. : Либідь, 1996. – 360 с.

105. Павленко Ю.В. Критический анализ теории зарождения цивилизации А.Дж.Тойнби / Ю.В. Павленко // Теория и методы археологических исследований : сб. науч. трудов. – К. : Наукова думка, 1982. – С. 89–110.

106. Підгаєцький В.В. Основи теорії та методології джерелознавства з історії України ХХ століття : навч. посібник / В.В. Підгаєцький. – Д. : Вид-во Дніпропетр. ун-ту, 2001. – 392 с.

107. Пономарёв М.В. История стран Европы и Америки в новейшее время (1918–2005): Учебник. – М.: Проспект, 2010. – 416 с.

108. Про А. Двенадцать уроков по истории / Про А.; пер. с. фр. Ю.В. Ткаченко. – М.: Российск. гос. гуманит. ун-т, 2000. – 336 с.

109. Проблеми вивчення історії Української революції 1917–1921 років. Збірник наукових статей / Гол. ред. Р. Я. Пиріг. НАН України. Інститут історії України. – К.: Інститут історії України, 2012. – Вип. 7. – 318 с.

110. Проблеми історії України: факти, судження, пошуки: Міжвідомчий збірник наукових праць. – Вип. 21 / Відп. ред. С.В. Кульчицький. НАН України. Інститут історії України. – К.: Інститут історії України, 2012. – 322 с.

111. Рашковский Е.Б. Востокоевдная проблематика в культурно-историче-ской концепции А.Дж.Тойнби: опыт критического анализа / Е.Б. Рашков-ский. – М. : Наука, 1976. – 200 с.

112. Рашковский Е.Б. Смыслы в истории: исследования по истории веры, познания, культуры / Е.Б. Рашковский. – М.: Прогресс-Традиция, 2008. – 376 с.

113. Рашковский Е.Б. Структура и истоки философско-исторической концепции А.Дж.Тойнби / Е.Б. Рашковский // Вопросы философии. – 1969. – № 5. – С. 111–119.

114. Реєнт О.П. Деякі проблеми історії України XIX–XX ст. : стан і пер-спективи наукової розробки / О.П. Реєнт // Український історичний жур-нал. – 2000. – № 2. – С. 3–26.

115. Реєнт О.П. Сучасна історична наука в Україні : шляхи поступу / О.П. Реєнт // Український історичний журнал. – 1999. – № 3. – С. 3–22.

116. Репина Л.П. Всемирная история как история глобальная / Л.П. Репина // Теории и методы исторической науки : шаг в XXI век : материалы международной научной конференции / [отв. ред. Л.П. Репина]. – М. : ИВИ РАН, 2008. – С. 177–179.

117. Семенов Ю.И. Введение во всемирную историю : вып. 3 : история цивилизованного общества : XXX в. до н.э. – XX в. н.э. : уч. пособие / Ю.И. Семенов. – М. : МФТИ, 2001. – 208 с.

118. Семёнов Ю.И. Унитарно-стадиальное понимание истории [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.lomonosov-fund.ru/enc/ru/encyclopedia:0128275:article>

119. Семенов Ю.Н. Социальная философия А.Тойнби : критический очерк / Ю.Н. Семенов. – М. : Наука, 1980. – 200 с.

120. Сидоренко В. К., Дмитренко П. В. Основи наукових досліджень: Навч. посіб / В. К. Сидоренко, П. В. Дмитренко. – К.: РННЦ ДІНІТ, 2000. – 260 с.

121. Словник історичних термінів і понять. Навчально-методичний посібник / Укладачі Л.О. Рощина, О.В. Беліков, А.М. Фесенко – Донецьк: Державний університет інформатики і штучного інтелекту, 2008. – 55 с.

122. Словник основних понять до курсу «Основи наукових досліджень» [Електронний ресурс]. – Режим доступа: http://fmho.mdpu.org.ua/index.php?option=com_mtree&task=viewlink&link_id=918&Itemid=0

123. Сравнительное изучение цивилизаций : хрестоматия : учебное пособие для студентов вузов / сост., ред. и вступ. ст. Б.С. Ерасов. – М. : Аспект Пресс, 1998. – 556 с.

124. Ставнюк В.В. Становлення та еволюція афінського поліса : від занепаду ахейської цивілізації до реформ Ефіяльта і Перікла : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня д-ра іст. наук : спец. 07.00.02 «Всесвітня історія» / В.В. Ставнюк ; Київ. нац. ун-т ім. Т.Шевченка. – К., 2006. – 32 с.

125. Тойнби А. Постыжение истории / Тойнби А.; пер. с англ. – М.: Прогресс, 1991. – 736 с.

126. Тюрменко І.І. Культурологія: теорія та історія культури: Навчальний посібник / За ред. І.І. Тюрменко, О.Д. Горбула – Київ: Центр навчальної літератури, 2004. – 368 с.

126а. Куртц П. Новый скептицизм: Исследование и надежное знание / Куртц П.; пер. с англ. и предисл. В.А. Кувакина. – М.: Наука, 2005. – 360 с.

127. Уайт Х. Метаистория : историческое воображение в Европе XIX века / Хейден Уайт ; пер. с англ. под ред. Е. Турбиной, В. Харитонова. – Екате-ринбург : Изд-во Уральского университета, 2002. – 528 с. – (Studia Humanitatis).

128. Удовик С.Л. Глобализация : семиотические подходы / С.Л. Удовик. – М. : Рефл-бук, К. : Ваклер, 2002. – 480 с.

129. Україна : політична історія : XX – початок XXI століття / редрада: В.М. Литвин (голова) та ін.; редкол.: В.А. Смолій, Ю.А. Левенець (спів-голови) та ін. – К. : Парламентське видавництво, 2007. – 1028 с.

130. Україна в міжнародних відносинах. Енциклопедичний словник-довідник. – Випуск 3: Предметно–тематична частина: К–О / Відп. ред. М. М. Варварцев. НАН України. Інститут історії України. – К.: Інститут історії України, 2012. – 315 с.

131. Україна XX ст.: культура, ідеологія, політика. Збірник статей / Відп. ред. В. М. Даниленко. НАН України. Інститут історії України. – К.: Інститут історії України, 2011. – Вип. 16. – 328 с.

132. Філіпенко А. С. Основи наукових досліджень: Конспект лекцій / А. С. Філіпенко. – К.: Академвидав, 2004. – 208 с.

133. Хантингтон С. Столкновение цивилизаций / Хантингтон С. – М.: ООО «Издательство АСТ», 2003. – 603 с.

134. Хейзинга Й. Осень Средневековья : исследование форм жизненного уклада и форм мышления в XIV–XV веках во Франции и Нидерландах : соч. в 3-х тт. Т. 1 / Йохан Хейзинга ; пер. с нидерланд. Д.В. Сильвестрова ; вступ. ст. и общ. ред. Уколовой В.И. – М. : Издательская группа «Прогресс» – «Культура», 1995. – 416 с.

135. Холодна війна 1946 – 1991 рр.: причини, перебіг, наслідки: Статті та матеріали II Всеукраїнської науково-практичної конференції (22 лютого 2012 р.) – Луганськ, 2012. – 80 с.

136. Цивилизационная структура современного мира : в 3-х т. / под ред. акад. НАН Украины Ю.Н. Пахомова и д. ф. н. Ю.В. Павленко; НАН Украины, Ин-т мировой экономики и международных отношений. – К. : Наукова думка, 2006 – . – (Проект «Наукова Книга»).

137. Цыганков П. А. Теория международных отношений: Учеб. Пособие / П. А. Цыганков. – М.: Гардарики, 2003. – 590 с.
138. Черниш Н. Й. Методичні рекомендації до написання курсових, бакалаврських та магістерських дипломних робіт студентів спеціальності «Соціологія» / Н. Й. Черниш, Т. С. Бурейчак, В. І. Сусак [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.sociology-lnu.org.ua/Navchannia/Metod_rekomend_kursovi_ta_dplomni.doc
139. Черчилль В. Мировой кризис [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.bulgari-istoria-2010.com/booksRu/U_Charchil_Mirovoj_krizis_1911_18.pdf
140. Швець В. Г. Методологія наукових досліджень / В. Г. Швець [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.twirpx.com/file/84433/>
141. Шейко В. М. Організація та методика науково-дослідницької діяльності [Текст]: підручник / В.М. Шейко; 3-є вид.. - К.: «Знання-Прес», 2003. – 295 с.
142. Шпенглер О. Закат Европы / О. Шпенглер [пер. с нем.]. – Мн.: Харвест, М.: АСТ, 2000. – 1376 с. – (Классическая философская мысль)
143. Шпенглер О. Закат Европы. Очерки морфологии мировой истории: в 2 т. / Шпенглер О. – М.: Мысль, 1993–1998.
144. Язьков Е.Ф. История стран Европы и Америки в новейшее время (1918–1945 гг.): Курс лекций. – М.: Изд-во МГУ, 2000. – 352 с.
145. Ясперс К. Смысл и назначение истории / Ясперс К.; пер. с нем. – М.: Политиздат, 1991. – 527 с.
146. Bull M. Thinking Medieval: An Introduction to the Study of the Middle Ages [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.history.ac.uk/reviews/review/581>
147. History of Latin American Civilization : Sources and Interpretations [ed. by Lewis Hanke]. – Boston : Little, Brown, 1967. – Vol.2 : The modern age. – 1969. – xvii, 548 p.
148. McNeill W. The Rise of the West: A History of the Human Community; with a Retrospective Essay / McNeill W. – Chicago: University Of Chicago Press, 1992. – 860 p.
149. Michael Salewski. Methodical Problems of Historical Science [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.pdcnet.org/collection/show?id=philhist_1976_9_2_0240_0240&file_type=pdf
150. Modern World History [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.johndclare.net>

151. The Center for Theoretical Problems in the Historical Sciences [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.hist.msu.ru/English/Labs/centheo.htm>

152. Zelikow Ph. The Modern World: Global History since 1760 [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <https://www.coursera.org/course/modernworld>

Ласкавий Д. В. Актуальні проблеми історичної науки. – Методичні рекомендації.

Методичні рекомендації підготовлено відповідно до змісту та структури робочої програми «Актуальні проблеми історичної науки» кафедри всесвітньої історії та міжнародних відносин Луганського національного університету імені Тараса. Посібник має сприяти формуванню системи знань про актуальні проблеми історичної науки. Основними завданнями вивчення дисципліни «Актуальні проблеми історичної науки» є навчити студентів належним чином обґрунтовувати обрану ними проблематику; показати як раціонально обирати підходи та принципи для всебічного та неупередженого вивчення актуального питання; познайомити з основними актуальними проблемами вітчизняної та закордонної історичної науки; розкрити особливості наукових досліджень за напрямками (антикознавство, медієвістика тощо); навчити вмінню актуалізації проблематики, обраної для вивчення.

Структурно посібник складається з пояснювальної записки, програми курсу, де відображений зміст трьох модулів за темами лекційних занять з усього спектру актуальних проблем історичної науки та напрямів їх вивчення, планів семінарських занять, завдань для індивідуальної та самостійної роботи студентів, тем для дискусій і творчих завдань, рекомендованих для ознайомлення джерел, навчальної та наукової літератури, а також завдань для поточного та підсумкового контролю, тестів для перевірки знань, тем рефератів, критеріїв оцінювання знань тощо. Семінарські заняття передбачають практичну роботу над джерелами та історіографією всесвітньої історії та історії України, дискусії з найбільш актуальних питань. Вміщені у посібнику тексти літературних джерел з різних тем і періодів, супроводжувані довідками та питаннями для контролю самостійної аналітичної роботи, надають широке поле для практики аналізу літературних джерел і мають сприяти формуванню вмінь і навичок самостійної науково-дослідної роботи студентів магістратури. Уся робота магістрантів оцінюється в балах за шкалою ECTS і національною шкалою.

Методичні рекомендації призначено для магістрантів денної та заочної форм навчання магістрантів спеціальності «Історія» Інституту історії, міжнародних відносин і соціально-політичних наук ДЗ «Луганський національний університет імені Тараса Шевченка».

Ключові слова: історична наука, актуальна проблема, концепція, дослідження, підхід, історичне джерело, історіографія.

Ласкавий Д. В. Актуальные проблемы исторической науки. – Методические рекомендации.

Методические рекомендации подготовлены в соответствии с содержанием и структурой рабочей программы «Актуальные проблемы исторической науки» кафедры всемирной истории и международных отношений Луганского национального университета имени Тараса. Пособие должно способствовать формированию системы знаний об актуальных проблемах исторической науки. Основными задачами изучения дисциплины «Актуальные проблемы исторической науки» является научить студентов правильно обосновывать выбранную ими проблематику; показать, как рационально выбирать подходы и принципы для всестороннего и беспристрастного изучения актуального вопроса; познакомить с основными актуальными проблемами отечественной и зарубежной исторической науки; раскрыть особенности научных исследований по направлениям (антиковедение, медиевистика др.); научить умению актуализации проблематики, выбранной для изучения.

Структурно пособие состоит из пояснительной записки, программы курса, где отображено содержание трех модулей по темам лекционных занятий по всему спектру актуальных проблем исторической науки и направлений их изучения, планов семинарских занятий, заданий для индивидуальной и самостоятельной работы студентов, тем для дискуссий и творческих заданий, рекомендованных для ознакомления источников, учебной и научной литературы, а также задач для текущего и итогового контроля, тестов для проверки знаний, тем рефератов, критериев оценки знаний. Семинарские занятия предполагают практическую работу с источниками и историографией всемирной истории и истории Украины, дискуссии по наиболее актуальным вопросам. Содержащиеся в пособии тексты литературных источников по различным темам и периодам, сопровождаемые справками, и вопросы для контроля самостоятельной аналитической работы, представляют широкое поле для практики анализа литературных источников и должны способствовать формированию умений и навыков самостоятельной научно-исследовательской работы студентов магистратуры. Вся работа магистрантов оценивается в баллах по шкале ECTS и национальной шкале.

Методические рекомендации предназначены для магистрантов дневной и заочной форм обучения магистрантов специальности «История» Института истории, международных отношений и социально-политических наук ГУ «Луганский национальный университет имени Тараса Шевченко».

Ключевые слова: историческая наука, актуальна проблема, концепция, исследование, подход, исторический источник, историография.

Laskavyi D. V. The Actual problems of Historical Science. – Learner’s guide.

Learner’s guide are prepared in accordance with the content and structure of the Work Program «The Actual problems of historical science» World History and International Relations Department of Luhansk Taras Shevchenko National University. The recommendation should help the system of knowledge about the actual problems of history. The main objectives of the discipline «The Actual problems of historical science» is to teach students to justify their choice right perspective, to show how to rationally choose the principles and approaches for the comprehensive and unbiased study of the topical issue, introduce the main current issues of domestic and foreign historical science, to reveal the peculiarities of research on directions (antiquity, medieval studies, etc.), ability to teach mainstream chosen for the study.

Structural the recommendation consists of the explanatory note of the course, where the displayed contents of three modules on the topics of lectures on the full scope of issues and areas of historical scholarship to study, plan seminars, assignments for individual and independent work of students, topics for discussion and creative tasks recommended to review sources of scientific literature, as well as problems for the current and final control tests to check the knowledge, the papers, the evaluation criteria of knowledge. Seminars involve practical work with the sources and historiography of world history and the history of Ukraine, the debate on the most pressing issues. Contained in the manual text references on various topics and periods, accompanied by a certificate, and questions for self-monitoring analysis, represent a wide field for the practice of the analysis of references and should foster the skills of independent research work of graduate students. All the work of graduate students be scored on a scale of ECTS and national scale.

Learner’s guide are intended for graduate full-time and correspondence forms of training graduate specialty «History» of the

Institute of History, International and Social and Political Sciences Luhansk
Taras Shevchenko National University.

Keywords: history, the actual problem, conception, research approach, the historical source, historiography.

Навчально-методичне видання

ЛАСКАВИЙ Дмитро Васильович

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ІСТОРИЧНОЇ НАУКИ

*Методичні рекомендації
для магістрантів спеціальності «Історія»*

За редакцією автора
Комп'ютерне макетування – Д. В. Ласкавий

Здано до склад. 04.03.2013 р. Підп. до друку 04.04.2013 р.
Формат 60x84 1/16. Папір офсетний. Гарнітура Times New Roman.
Друк ризографічний. Умов. друк. арк. 3,72. Наклад 300 прим. Зам. № 136.

Видавець і виготовлювач
Видавництво Державного закладу
«Луганський національний університет імені Тараса Шевченка»
вул. Оборонна, 2, м. Луганськ, 91011. Т/ф: (0642) 58–03–20.
e-mail: alma-mater@list.ru
Свідоцтво суб'єкта видавничої справи ДК № 3459 від 09.04. 2009 р.